

ALİ NACİ KARACAN VE YAKUP KADRİ KARAOŞMANOĞLU'NUN KALEMİNDEN İNKILAP GAZETESİNDE SERBEST CUMHURİYET FIRKASI

MUSTAFA SAMUR*

ÖZ

Türkiye'nin çok partili yaşama geçme arzusunun sonucu olarak kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF), sadece siyasal sistemde değil Türk basını ve kamuoyu nezdinde de önemli bir karşılık bulmuştur. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın teşviki ile Ali Fethi Okyar tarafından kurulan SCF, dört ay kadar süren kısa ömrüne rağmen hem iktidar-muhalefet ilişkilerinin hem de siyasal kültürün evrilmesinde dikkate değer bir rol oynamıştır. Çalışmanın merkezinde yer alan İnkılap gazetesi, 30 Ağustos 1930 tarihinde yayın hayatına başlamış ve SCF'nin kurulduğu dönemde siyasal basın alanında yoğun tartışmalara sahne olmuştur. Bu çalışma, SCF'nin kuruluşundan kendini feshettiği döneme kadar olan süreci İnkılap gazetesi üzerinden incelerken Ali Naci Karacan ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun köşe yazıları ile SCF'nin siyasal ve düşünsel temsillerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmış, verilerin sistematik bir şekilde değerlendirilmesi için MAXQDA yazılımından yararlanılmıştır. Çalışmada yer alan köşe yazarlarının yazıları doküman analizi ile tematik başlıklara ayrılırken nitel veri analizi yazımı ise MAXQDA aracılığı ile incelenmiştir. MAXQDA da veriler, "SCF'nin söylemleri", "siyasal sorumluluk" ve "partinin kurumsallaşma süreci" gibi konular çerçeve de tematik

* Öğr. Gör. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Karadeniz Eređli Meslek Yüksekokulu, Zonguldak/TÜRKİYE, samurmustafa06@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1893-8086

olarak kodlanmıştır. Bu tematik çözümleme sayesinde, Karacan ve Karaosmanoğlu'nun SCF'ye ilişkin değerlendirmeleri, siyasal tutumları ve muhalefet anlayışları arasındaki örtüşen ve ayrışan noktaları ortaya çıkartılmıştır. Analiz sonuçları, Karacan'ın daha eleştirel ve temkinli bir tutum sergilediği; Karaosmanoğlu'nun ise dönemin koşullarına daha duyarlı bir muhalefet anlayışı benimsediği görülmektedir. Yapılan analizler ile Karacan ve Karaosmanoğlu'nun düşünsel farklılıkları ve örtüşen yönleri ortaya çıkarıldığı gibi Türk basının siyasetle kurduğu ilişki ve muhalefet anlayışı tarihsel bir bağlamda değerlendirilmiştir. Böylece Türk basınından İnkılap gazetesinin ve köşe yazarlarının siyasetle kurduğu ilişki ortaya çıkarılmak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ali Naci Karacan, İnkılap Gazetesi, Kamuoyu, Serbest Cumhuriyet Fırkası, Türk Basını, Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

**THE LIBERAL REPUBLICAN PARTY IN
İNKILAP NEWSPAPER THROUGH THE WRITINGS OF
ALİ NACİ KARACAN AND YAKUP KADRİ
KARAOSMANOĞLU**

ABSTRACT

In consequence of Turkey’s aspiration to transition to a multi-party political system, the Liberal Republican Party (Serbest Cumhuriyet Fırkası, SCF) emerged as a significant development, both within the political structure and in the Turkish press and public opinion. The SCF was established by Ali Fethi Okyar with the encouragement of Gazi Mustafa Kemal Pasha. Despite its brief existence of only four months, the SCF played a noteworthy role in the evolution of government–opposition relations and political culture. The focal point of this study is the İnkılap newspaper, which commenced publication on 30 August 1930, coinciding with the establishment of the SCF and the period of intense political discourse in the political press. The present study aims to examine the trajectory of the SCF from its foundation to its self-dissolution through the lens of İnkılap newspaper, while analysing the political and intellectual representations of the SCF through the columns of Ali Naci Karacan and Yakup Kadri Karaosmanoğlu. Methodologically, the research adopts a qualitative approach based on document analysis, supported by the use of MAXQDA software to ensure a systematic evaluation of the data. The columns of the aforementioned authors were categorised thematically through document analysis, and qualitative data analysis was conducted using MAXQDA. Within the MAXQDA software, the data were coded under themes such as “discourses of the SCF”, “political responsibility”, and “the party’s institutionalization process”. The thematic analysis employed in this study elucidates the converging and diverging perspectives of Karacan and Karaosmanoğlu with regard to the SCF. The findings indicate that Karacan adopted a stance that could be characterised as more critical and cautious, whereas Karaosmanoğlu pursued a conception of opposition that was more responsive to the conditions of the period. The analysis not only highlights the intellectual

differences and commonalities between the two authors, but also situates İnkılap newspaper's engagement with politics - and more broadly, the relationship of the Turkish press with political opposition – within its historical context. The present study therefore seeks to shed light on the relationship between the press and politics in early Republican Turkey by focusing on the İnkılap newspaper and its leading columnists.

Keywords: Ali Naci Karacan, İnkılap Newspaper, Liberal Republican Party, Public Opinion, Turkish Press, Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

GİRİŞ

Türk basını, Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşundan kendisini feshetmesine kadar geçen süreyi manşet haberleri ve köşe yazıları ile yakından takip ederek kamuoyuna duyurmuştur. Bu süreçte Türk basını, siyasal gelişmeleri hem kamuoyuna duyurma hem de ideolojik tartışma alanı oluşturma bakımından önemli bir rol üstlenmiştir. Özellikle Ali Naci Karacan ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi dönemin etkili yazarları, SCF’nin kuruluş ve kendini feshetmesini yakından izlemiş; görüşlerini, eleştirilerini ve değerlendirmelerini gazete yazıları aracılığıyla kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu bağlamda 1930 yılında yayınlanan İnkılap gazetesi, SCF hakkında yapılan değerlendirmeleri ve fikir çatışmalarını izlenebileceği önemli bir süreli yayın olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Ali Naci Karacan ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun İnkılap gazetesinde kaleme aldıkları yazılar üzerinden SCF’ye ilişkin düşünsel tutumlarını incelemek ve bu iki figürün siyasal gelişmeler karşısındaki farklı ve örtüşen bakış açılarını ortaya koymaktır. Ayrıca 1930’ların siyasal basın dili, muhalefet algısı ve Türk basının rejim ile olan ilişkisini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Böylece basın-siyaset ilişkisi yazarların siyasal yönelimleri ve muhalefetin meşrutiyeti üzerine tarihsel bir perspektif sunulmuştur. Bu bakımdan İnkılap gazetesinin ideolojik konumlanışı, siyasal partilere yaklaşımı ve dönemin entelektüel iklimi hakkında da ipuçları sunmayı amaçlamaktadır. Dönemin siyasal atmosferinin daha bütüncül biçimde anlaşılabilmesi amacıyla, Cumhuriyet gazetesinden Yunus Nadi Abaloğlu’nun, Milliyet gazetesinden Mahmut Soydan ve Falih Rıfkı Atay’ın, Akşam gazetesinden ise Necmeddin Sadık Sadak, Son Posta gazetesinden M. Zekeriya Sertel’in, Yarın gazetesinden Arif Oruç’un SCF sürecine ilişkin kaleme aldıkları köşe yazıları da tespit edilerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu sayede farklı basın organlarının aynı siyasal gelişmeye dair ürettikleri söylem karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve dönemin basınına dair çok yönlü bir değerlendirilme sunulmuştur.

Serbest Cumhuriyet Fırkası 12 Ağustos 1930 tarihinde Paris Büyükelçisi, eski Başbakan Ali Fethi Okyar tarafından kurulmuştur. Fethi Bey’in siyasi hayatın içinde olması ve Terakki Cumhuriyet Fırkası döneminde Başbakanlık yapması, bu görevin Fethi Bey’e teklif edilmesinde ayrıca altı çizilmesi gereken bir husustur.

Fethi Bey¹, parti programını Gazi Mustafa Kemal Paşa’ya sunmuş ve 12 Ağustos 1930’da İstanbul valiliğine resmi başvuruda bulunarak Türkiye Cumhuriyeti’nin ikinci muhalif

1 Mustafa Samur ve Adnan Sofuoğlu, “Karikatürlerde Serbest Cumhuriyet Fırkası”, **Atatürk Yolu Dergisi**, S 73, Ankara 2023, s. 321-347.

partisi olan SCF'yi kurmuştur². SCF'nin programı on bir maddeden oluşmaktadır³. Ali Fethi Bey tarafından oluşturulan bu program, Genel Sekreter Nuri (CONKER), Reşit Galip, Tahsin (UZER) beyler tarafından kontrol edildikten sonra Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya sunulmuştur⁴. Gazi Mustafa Kemal Paşa, programın sadece 5. maddesine "Cumhuriyetin menfaatleri için girişilmesi icap eden iktisadi işlerde fertlerin kuvveti gayri kâfi görüldükçe, devlet doğrudan doğruya teşebbüs alır" ve 11. maddesine "siyasi hukukun Türk kadınlığına da teşmilinin müdafaa edileceği" dair eklemeler yapmıştır⁵. Programın son hali ise Ahmet Ağaoğlu tarafından üzerinde çalışarak 27 Ağustos 1930'da yayınlanmıştır⁶. SCF'nin programı, cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laiklik ilkelerine bağlılık esasına dayandırılmış ve temel hak ve özgürlüklerin korunması öncelikli hedef olarak belirtilmiştir. Programın ekonomik boyutunda vergi yükünün hafifletilmesi, çiftçiye kredi teşviki sağlanması, sanayileşmenin desteklenmesi ile devlet müdahalesinin sınırlandırılması ifadeleri ile öne çıkmıştır. Ayrıca rüşvet ve yolsuzlukla mücadele, dış politikada dostane ilişkilerin geliştirilmesi ve Cemiyet-i Akvam'a katılım hedeflenmiş ve siyasal alanda tek dereceli seçim sistemi ile kadınlara siyasal hakların verilmesini öngörmüştür⁷. SCF'nin programı hakkında Yunus Nadi (ABALIOĞLU) yeni kurulan SCF'yi Cumhuriyetin ve fikir hürriyetinin güçlenmesi açısından gerekli görürken parti programının oldukça kısa olmasını eleştirmiştir⁸. Bu eleştiriye karşı Ahmet Ağaoğlu ise esasen programın uzunluğundan ziyade programın nitelik ve adaletinin esas alınmasını gerektiğini ifade etmiştir⁹.

SCF ekonomik söylemi, yalnızca siyasal çoğulculuk arayışının bir uzantısı olarak değil, Cumhuriyet döneminde yapısal iktisadi sorunların ve 1929 Dünya Ekonomik Buhranının yarattığı sonucun siyasal alana yansımaları olarak ele de alınmalıdır.

- 2 Cemil Koçak, **Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İletişim Yayınları, İstanbul 2006, s. 173.
- 3 T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, **Cumhuriyet Arşivi (BCA)**, 490-1-0-0.435-1804-2, 14.09.1930.
- 4 Ali Fethi Okyar, **Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu, Nasıl Feshedildi?**, Ketebe Yayınevi, İstanbul 2019, s. 20.
- 5 Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasi Partiler: 1859-1952**, Arpa Yayınları, İstanbul 1992, s. 622.
- 6 Çetin Yetkin, **Atatürk'ün Başarısız Demokrasi Devrimi Serbest Cumhuriyet Fırkası**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1997, s. 104.
- 7 **BCA**, 490-1-0-0.435-1804-2-28, (14.09.1930).
- 8 Yunus Nadi Abaloğlu, "Yeni Fırkanın Umumi Telakkisi", **Cumhuriyet**, 17 Ağustos 1930, s. 1.
- 9 Ahmet Ağaoğlu, **Serbest Fırka Hatıraları**, İletişim Yayınevi, İstanbul 2021, s. 23.

1923–1929 arasında uygulanan görece liberal politikaların beklenen kalkınma sonuçlarını üretmemesi, ihracattaki daralma, tarım ürünleri fiyatlarındaki sert düşüş, vergilerin artması, demiryolları gibi büyük devlet yatırımlarının bütçe üzerindeki baskısı, ekonomik hoşnutsuzluğu derinleştirmiştir¹⁰. Bu koşullar altında SCF’nin vergilendirme, inhisarlar, devletçi yatırımların maliyeti ve serbest teşebbüsün sınırlandırılması yönündeki eleştirileri, iktidar yanlısı basında çoğu zaman “yüzeysel” ve “popülist” olarak nitelendirilmiş olsa da, hem dönemin yerli literatürü hem de güncel araştırmalar bu eleştirilerin 1929 sonrası kriz ortamı dikkate alındığında bütünüyle temelsiz olmadığını göstermektedir¹¹. SCF programında öne çıkan serbest teşebbüsü önceleyen, yabancı sermayeye daha açık, vergi yükünü hafifletmeyi ve devletin ekonomik rolünü sınırlandırmayı amaçlayan liberal çerçeve, buhran sonrası dünyada güçlenen devletçi eğilimlere karşı alternatif bir iktisadî arayışı temsil etmiştir; ancak partinin bu eleştirileri ayrıntılı ve tutarlı bir mali programla destekleyememesi, söyleminin etkisini sınırlamıştır¹². Buna rağmen SCF etrafında yürütülen tartışmalar, vergi reformu, devlet işletmeleri ve ekonomik özgürlükler gibi konuların yeniden gündeme gelmesini sağlamış ve kısa süre sonra Cumhuriyet Halk Fırkasının 1930 programına da yansımıştır; dolayısıyla SCF’nin ekonomik söylemi, “yüzeysel muhalefet”ten ziyade, kriz koşullarında şekillenmiş sınırlı fakat tarihsel açıdan anlamlı bir liberal alternatif arayışı olarak değerlendirilmelidir¹³.

Serbest Cumhuriyet Fırkasının nizamnamesi de Ahmet Ağaoğlu tarafından hazırlanmış ve 27 Ağustos 1930 tarihinde yayınlanmıştır. Nizamnamenin birinci kısmında, SCF’nin laik ve cumhuriyetçi bir çizgide olduğu, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na bağlı bulunduğu vurgulanmış ve genel esaslar üzerinde durulmuştur¹⁴. Üyeliğe ilişkin bölümde, siyasi ve medeni haklardan mahrum olmayan, kötü şöhretle tanınmamış, vatana hıyanetle yargılanmamış ve Türk harsını benimseyen her Türk vatandaşının, partinin programını kabul etmek koşulu ile SCF’ye üye olabileceği belirtilmiştir. Üçüncü kısımda teşkilatlanma esaslarına yer verilmiş; köy ve mahalle ocakları, nahiye ocakları, kaza ve vilayet teşkilatları ile merkez ocağın yapısı açıklamıştır. Bu kısımda

10 A. Yavuz Ergun, “Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın Kuruluşu Üzerine ‘İktisadî’ Bir İnceleme”, **Belgi Dergisi**, S 7, 2014, s. 837-844.

11 Ergun, a.g.m., s. 840.

12 Kerem Yavaşca, “Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın Liberalizm Anlayışı”, **Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, C 15, S 28, 2023, s. 139-155.

13 Mehmet Halis Özer, “Serbest Cumhuriyet Fırkası’nda İktisadî Düşünce”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C 13, S 51, Güz 2014, s. 77-92.

14 Ağaoğlu, a.g.e., s. 25.

ayrıca parti kongrelerinin işleyişine dair kurallara yer verilmiştir. Son bölümde ise parti faaliyetleri hakkında gerekli düzenlemeler hakkında bilgilere değinilmiştir¹⁵.

SCF'nin kuruluş sürecinin, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bilgisi, onayı ve yönlendirmesi dâhilinde şekillendiği, basında yer alan haber ve beyanatlardan açıkça anlaşılmaktadır. Bu çerçevede Cumhuriyet gazetesi, "Fethi Bey Yeni Fırka Yapıyor" başlıklı haberinde, Paris Sefiri Fethi Bey'in Halk Fırkasından ayrılarak yeni bir siyasî fırka kuracağını ilk sayfadan duyurmuş; söz konusu teşebbüsün, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın temel ilkeleriyle çelişmeyen, ancak farklı bir çalışma tarzı ve özellikle iktisadî meseleler üzerinde yoğunlaşan bir program çerçevesinde şekilleneceğini belirtmiştir. Bu yaklaşım, yeni partinin Cumhuriyet rejiminin sınırları içinde ve mevcut siyasal düzenle uyumlu bir biçimde tasarlandığını göstermektedir¹⁶. Cumhuriyet gazetesi, "Yeni Fırka Hakkında Beyanat" başlıklı haberinde ise Fethi Bey'in parti programını hazırlamaya başladığını ve öncelikli hedefinin iktisadî buhrana çözüm üretmek olduğunu aktarmış; ayrıca Başvekil İsmet Paşa'nın bu teşebbüsü memnuniyetle karşıladığını vurgulamıştır. Bu durum, yeni partinin kuruluşunun hükûmet nezdinde de bir kriz ya da tehdit olarak değil, siyasal hayatın düzenlenmesine katkı sunacak bir gelişme olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır¹⁷.

Atatürk'ün bu sürece doğrudan dâhil olduğu ise, Fethi Bey'in Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği mektup ve buna verilen cevap üzerinden açıkça görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinin 11 Ağustos 1930 tarihli nüshasında yayımlanan mektupta Fethi Bey, memleketin malî ve iktisadî durumuna ilişkin tespitlerini Gazi'ye arz etmiş; özellikle hükûmetin takip ettiği siyasetin iktisadî buhran üzerindeki etkilerini dile getirmiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa ise cevabında, Cumhurbaşkanı sıfatıyla tarafsızlığını vurgulamakla birlikte, millet işlerinin Büyük Millet Meclisi'nde ve millet huzurunda serbestçe tartışılmasını savunduğunu açıkça ifade etmiş; serbest münakaşayı gençliğinden beri benimsediği bir siyasal ilke olarak tanımlamıştır¹⁸. Atatürk'ün bu yaklaşımı, SCF'nin kuruluşunun, Cumhuriyet'in güçlendirilmesi amacıyla, onun bilgisi ve iradesi dâhilinde hayata geçirilen bir siyasal deneme olduğunu göstermektedir. Nitekim basında yer alan haberlerde, Fethi Bey'in

15 **BCA**, 490-1-0-0.435-1804-2-74-81, (14.09.1930).

16 "Fethi Bey Yeni Fırka Yapıyor", **Cumhuriyet**, 9 Ağustos 1930, s. 1.

17 "Yeni Fırka Hakkında Beyanat", **Cumhuriyet**, 10 Ağustos 1930, s. 1.

18 "Fethi Beyin Gazi Hz.ne Gönderdiği Mektup", **Cumhuriyet**, 11 Ağustos 1930, s. 1.

teşkilatlanma çalışmalarına başlamadan önce Gazi ile temas kurduğu, fırkanın genel merkezinin Ankara'da olacağı ve faaliyetlerinin Cumhuriyet esaslarıyla sınırlı kalacağı özellikle vurgulanmıştır¹⁹. Bu yönüyle SCF'nin kuruluşu, Atatürk'ün siyasal hayatında çoğulculuk anlayışı içinde geliştirme arzusunun somut bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Basında yer alan haber ve beyanlar, yeni partinin Atatürk'ün bilgisi ve talimatı dışında gelişen bir girişim olmadığını; bilakis, Cumhuriyet rejiminin sınırları içinde ve bizzat onun yönlendirmesiyle şekillenen bir muhalefet denemesi olarak kurgulandığını açıkça ortaya koymaktadır.

SCF'ye üyelikleri de bizzat Atatürk'ün teşvik ettiği görülmektedir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın talimatı ile fırkaya Kütahya vekili Nuri (CONKER) Bey, Erzurum vekili Hasan Tahsin (UZER) Bey, Aydın vekili Reşit (Galip) Bey, Kars vekili Ahmet (AĞAOĞLU) Bey, katılan isimler olmuştur. Ayrıca Senih (HIZIROĞLU) Bey, Ankara vekili Talat (SÖNMEZ) Bey, Elâzığ vekili Nakiyüddin (YÜCEKÖK) Bey, Bilecik vekili Rasim (ÖZTEKİN) Bey, İstanbul vekili Ali Haydar (YULUĞ) Bey, Sinop vekili Refik İsmail (KAKMACI) Bey, İstanbul vekili Süreyya (İLMEN) Bey, Şebinkarahisar vekili M. Emin (YURDAKUL) Bey, Kocaeli vekili İbrahim Süreyya (YİĞİT) Bey ayrıca yeni kurulan fırkaya üye olan isimlerdir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın kardeşi Makbule (ATADAN) Hanım da üye olmuştur²⁰.

Fethi Bey, başlangıçta SCF'nin ülke çapında teşkilatlanmasına gerek duymadığını ifade etse de Anadolu'nun birçok yerinden gelen telgraflar üzerine fikrini değiştirmiş ve önceliği İzmir çevresine vermiştir²¹. Bu bağlamda Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın onayı ile İzmir'de miting düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Ancak Fethi Bey, İzmir'e varmadan önce kamuoyunda kendisinin İsmet Paşa'nın demiryolu politikası ve Sivas Nutku'na cevap vereceği ayrıca SCF'nin programını açıklayacağı yönünde haberler çıkmıştır. SCF'nin İzmir'de yapacağı mitingin İzmir Valiliği (Kazım Dirik) tarafından engellenmek istemesi üzerine Fethi Bey, Mustafa Kemal Paşa'ya başvurmuştur. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın mitingin yapılması gerektiğini belirtmesi ve hükûmetin güvenlik tedbirleri almakla yükümlü olduğunu aktarmıştır. Bu açıklama ve destek üzerine İzmir mitingi gerçekleşmiş ama CHF ile SCF taraftarları arasında gerginlik yaşanmıştır²².

19 “Gazi Hazretlerinin Cevabı”, **Cumhuriyet**, 13 Ağustos 1930, s. 1.

20 Yetkin, **a.g.e.**, s. 39.

21 “Fırka Ordu Değildir”, **Son Posta**, 16 Ağustos 1930, s. 1.

22 Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi, Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)**, Bilgi

Bu dönemi anlamak ve anlamlandırmak için SCF'nin İzmir mitingi sonrası Türk basınının tutumu önemli bir yer tutmaktadır. Ağaoğlu'na göre İzmir'in refah seviyesinin yüksek olması, hürriyet duygusunun İzmir halkının daha fazla gelişmesini sağladığı gibi bu bölgede matbuatın bulunması da halkın mitinge katılım oranını artırmıştır²³. Türk milli basınının SCF'nin İzmir mitingi sonrası çarpıcı başlıklar attığı görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinin başlıklarından biri ise “İzmir’de Kanlı Nümayişler” adlı haberi olmuştur. Cumhuriyet, İzmir’de iki kişinin öldüğünü, on beş kişinin yaralandığını ve Anadolu matbaasının taşlandığını yazmıştır. Ayrıca yetkililer tarafından sükûnetin de sağlandığına vurgu yapmıştır²⁴. Milliyet, “Siyasi Çapulcular Boş Durmuyorlar” başlıklı haberinde SCF'nin İzmir’deki mitinginde kanlı vakalar olduğunu; bu olaylar esnasında bir polisin öldüğünü, dört jandarmanın yaralandığını, bu olayları bazı siyasi çapulcuların gerçekleştirdiğini yazmıştır²⁵. Son Posta gazetesi İzmir’de yaşanan hadiselerden sonra İzmir’deki bazı mahallelerin ihtiyar heyetlerinin Fethi Bey’e müracaat ederek 30 bin kişinin yeni fırkaya iltihakını bildirdiklerini yazmıştır²⁶. Yarın gazetesi Ali Fethi Bey’in İzmir’e hareket edeceğini ilk sayfadan vermiş ve bu yolculuğu günü gününe hatta saatine kadar takip ettiği görülmektedir. Gazete, Fethi Bey’in Galata Limanından partililer tarafından uğurlandığını İzmir’de yaklaşık bir hafta kalacağını yazmıştır²⁷. Yarın gazetesi bir gün sonra Fethi Bey’in Çanakkale’de tezahüratlarla karşılandığını hatta bu karşılamalara vapurların, sandalların dâhil olduğunu, halkın “Yaşa Fethi Bey!” diye tezahüratlar yaptığını aktarmıştır²⁸.

SCF'nin gerçekleştirdiği İzmir mitinginden sonra, tartışılan en önemli konulardan birisi Aydın mebusu Reşit Galip Bey’in SCF’den istifa etmesi olmuştur. Bu süreçte Reşit Galip SCF’den istifa etmiş ve CHF’ye hemen katılmamıştır. Galip’in, bağımsız bir vekil olarak çalışacağını belirtmesi üzerine Türk basınında yeni bir fırka kurulma ihtimalinin haber konusu olduğu görülmektedir. Cumhuriyet, “Yeni Bir Fırka Mı?” başlıklı haberinde, Aydın mebusu Reşit Galip’in “Ben Ne Halk Ne De Serbest Fırka Da Değilim, Müstakil Çalışacağım” sözlerine ilk sayfadan yer vererek, Reşit Galip’in,

Yayınevi, İstanbul 1995, s. 103.

23 Ahmet Ağaoğlu, **Serbest Fırka Hatıraları**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 55.

24 “İzmir’de Kanlı Nümayişler”, **Cumhuriyet**, 6 Eylül 1930, s. 1.

25 “Siyasi Çapulcular Boş Durmuyorlar”, **Milliyet**, 6 Eylül 1930, s. 1.

26 **Son Posta**, 9 Eylül 1930, s. 1.

27 **Yarın**, 4 Eylül 1930, s. 1.

28 **Yarın**, 5 Eylül 1930, s. 1.

Serbest Cumhuriyet Fırkasından çekildiği haberini okuruna duyurmuştur. Cumhuriyet gazetesi, Reşit Galip'in SCF'den çekilmesinin nedeni ise İzmir'de yaşanan hadiseler ve fırkanın mevcut programla ya da sistemde başarılı olmayacağından kaynaklandığını yazmıştır. Gazete, Reşit Galip'in CHF ile SCF arasında hiçbir fark olmamasına rağmen İzmir'de yaşanan kanlı olaylara anlam veremediğini, bu olaylarda SCF'nin hiçbir mesuliyetinin olmadığını belirten sözlerine de yer vermiştir²⁹.

İki parti arasındaki tartışmaların merkezinde Türk Ocakları, ekonomik politikalar ve 1930 belediye seçimleri yer almıştır³⁰. CHF, Türk Ocaklarını kendi bünyesinde görerek SCF üyelerinin katılımına karşı çıkmıştır³¹. Ekonomik alanda ise SCF ağır vergiler, demiryolu yatırımlarının yükü ve inhisar politikalarını eleştirmiştir³². CHF ise bu eleştirilere demiryollarının stratejik önemi ve inhisarların devlet gelirlerindeki etkisini vurgulayarak cevap vermiştir³³. 1930 Belediye Seçimleri sırasında ise taraflar arasında ciddi gerilimler yaşanmış, SCF seçimlerde usulsüzlük iddialarını gündeme taşırken CHF ise SCF'yi inkılap karşıtı kişilerle iş birliği yaptığını iddia etmiştir³⁴.

Bu gelişmeler kamuoyunda SCF'nin kapatılacağına dair yazıların çıkmasına neden olmuştur. Yaşanan gelişmeler üzerine Gazi Mustafa Kemal Paşa ile karşı karşıya geleceğini düşünen Fethi Bey, 18 Kasım'da partisini feshedeceğini;

“Büyük Gazimiz Mustafa Kemal Hazretleri'nin teşvik ve tasvibiyle Serbest Cumhuriyet Fırkasını tesis etmişim. Kanaatimce bu teşvik ve tasvip tabiatı ile teşkil edeceğim fırkanın Gazi Hazretleri'ne karşı siyasi mücadeleye girmek ihtimalini bertaraf ediyordu. Esasen bu karar haricinde siyasi bir teşekküle vücut vermek mesuliyetini almayı hatırıma getirmemişim. Halbuki tahakkuk eden şekle göre fırkamızın katiyen Gazi Hazretleri ile siyasi sahada karşı karşıya gelmek vaziyetinde kalabileceği anlaşılmıştır. Bu vaziyette kalacak siyasi bir teşekkülün mevcudiyetini fırka müessisi sıfatıyla muhafaza ve idameyi muhal buluyorum. Bu sebeple Cumhuriyet Halk Fırkası'nın feshini karar verdim. Bu kararın teşkilatımıza tebliğini rica ederken bana itimat eden ve benimle teşriki mesai eden cumhuriyetçi arkadaşlarıma derin minnettarlığımı arz ederim.”

29 “Yeni Bir Fırka Mı?”, **Cumhuriyet**, 13 Eylül 1930, s. 1.

30 Mustafa Samur ve Adnan Sofuoğlu, **Türk Milli Basında ve Karikatürlerde Serbest Cumhuriyet Fırkası**, Berikan Yayınları, Ankara 2023, s. 20.

31 Günver Güneş, “Serbest Cumhuriyet Partisi Döneminde Türk Ocakları ve Siyaset”, **Tarih ve Toplum Dergisi**, C 11, S 65, İstanbul 1999, s. 16.

32 **BCA**, 490-1-0-0. 435-1804-2-7, (14.09.1930).

33 **TBMM Zabıt Ceride**, Cilt 21, Devre 3, Birleşim 84, 2 Ekim 1930, s. 34.

34 Yetkin, **a.g.e.**, s. 319.

demeci ile kamuoyu ile paylaşmıştır³⁵. Sonuç olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci muhalefet partisi olarak kurulan SCF, kısa süreli varlığına rağmen Türk siyasal hayatında önemli bir dönüm olarak tarihe geçmiştir.

I. 1930'larda Türk Basını ve İnkılap Gazetesi

SCF'nin kuruluşundan kendini feshettiği döneme kadar geçen süreç Türk basını tarafından yakından takip edilmiştir. Özellikle Cumhuriyet, Milliyet, Akşam ve Hakimiyet-i Milliye gibi gazeteler, SCF ile ilgili haber içerikleri ve başlıkları açısından büyük ölçüde benzer bir çizgide yazılar kaleme almıştır. Ayrıca bu gazeteler CHF'ye yakın bir yayın politikası benimsemiştir. Buna karşın, Son Posta gazetesi bu dönemde tarafsız bir yayın izlediğini ve herhangi bir siyasi partiye bağlı olmadığını sıkça belirtmiştir. Öte yandan Yarın gazetesi, SCF'ye açık destek vermiş ve kendisini SCF'nin sözcüsü ya da basın organı olarak konumlandırmıştır. SCF'nin kuruluşu ve sonrasındaki gelişmeler, Türk basınında özellikle köşe yazarları tarafından yakından ve süreklilik arz edecek biçimde takip edilmiştir. Sürece ilişkin tartışmaların neredeyse günü gününe kaleme alındığı görülmektedir. Bu çerçevede, Cumhuriyet gazetesinden Yunus Nadi (Abaloğlu), Milliyet gazetesinden Siirt Mebusu Mahmut (Soydan) ile Falih Rıfkı (Atay), Akşam gazetesinden Necmeddin Sadık (Sadak) ve Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Son Posta gazetesinden M. Zekeriya (Sertel) ve Yarın gazetesinden Arif (Oruç) Beyler köşe yazıları kaleme almışlardır³⁶.

SCF kuruluşu, Türk basınında başlangıçta geniş ölçüde olumlu karşılanmıştır; yeni fırka, Cumhuriyet rejiminin olgunlaşmasının ve çok partili siyasal hayat arayışının tabii bir sonucu olarak değerlendirilmiştir. Gazetelerin önemli bir kısmı, SCF'nin kuruluşunu Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bilgisi ve iradesi dâhilinde gerçekleşen bir girişim olarak sunmuş; bu durum, yeni fırkanın meşruiyetini güçlendiren temel unsur olarak öne çıkarılmıştır. Basında ortaklaşa vurgulanan hususlar arasında, SCF'nin Cumhuriyetçi bir çizgide kalması gerektiği ve muhalefetin yalnızca karşıtlık üzerinden değil, yapıcı fikir üretimi yoluyla yapılması gerektiği yer almıştır. Bununla birlikte Türk basını içerisindeki esas ayrışma, SCF'nin İzmir mitingi sonrasında belirginleşmiştir. Cumhuriyet, Milliyet, Akşam ve Hakimiyet-i Milliye gazetelerinin İzmir mitingi sonrası yaşanan olayları “provokasyon” ve “asayiş meselesi” çerçevesinde ele alırken; Son Posta ve Yarın gibi muhalif gazeteler, olayların sorumluluğunu yerel

35 Yarın, 17 Kasım 1930, s. 1.

36 Samur ve Sofuoğlu, a.g.e., s.17.

idarecilere ve hükümetin güvenlik politikalarına yüklemiştir. Bu farklılaşma, basının SCF'ye yaklaşımında başlangıçtaki uzlaşmacı tutumun yerini ideolojik ve siyasal bir saflaşmaya bıraktığını göstermektedir³⁷.

Çalışmamızın ana konusu olan İnkılap gazetesi 30 Ağustos 1930 yılında “Bugün Gazinin Yarattığı Büyük Zaferin Yıl Dönümü” başlığı ilk kez okuruyla buluşmuştur. Bu süreçte siyasal basın alanında sert tartışmalara yol açmıştır. İnkılap gazetesinin sahibi Ali Naci Karacan da İsmet Paşa'nın müdafaa için İnkılap gazetesin kurulduğu iddialarını sert bir şekilde reddetmiştir. Karacan, kimsenin emri ile ya da parasıyla değil, gazetecilik hayatının tertemiz göz nuru ve alın teri ile tesis ettiğini ifade etmiştir³⁸. Ayrıca gazete ilk sayısında, Atatürk'ün harbi ve sulhu kazanarak vatani kurtardığını ve memleketi muasır devletlerin seviyesine çıkarmak için Cumhuriyeti ilan ederek CHF'yi kurduğuna değinmiştir. Ayrıca Atatürk'ün açtığı yoldan yürüyeceğini ve Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın fikirlerine karşı gelenlerle mücadele edeceğini maksat ve meslek edindiğini dile getirmiştir³⁹. SCF'nin feshine kadar olan süreçte İnkılap gazetesi iktidarı savunduğu gibi muhalif gazetelere karşı yazılar kaleme almış ve Yarın gazetesi sahibi olan Arif Oruç ile karşılıklı yazılar kaleme almıştır. Ayrıca İnkılap gazetesi SCF'nin programını, Ali Fethi Okyar'ın söylemlerini sıklıkla eleştirmiştir. Gazete muhalefet fikrine mesafeli olmuştur⁴⁰. İnkılap gazetesi anlaşıldığı üzere cumhuriyet ve inkılaplara bağlı bir yayın politikası izlerken SCF'nin faaliyetlerini eleştirirken SCF'nin son dönemlerinde ise CHF'nin islahına ve görev sorumluluklarına dair yazılarda kaleme aldığı görülmektedir. Netice itibarı ile İnkılap gazetesi 2 Şubat 1931 tarihinde yayın hayatına son vermiş, 5 aylık bir süreçte 153 sayı çıkarmıştır⁴¹.

II. Yöntem, Kapsam ve İçerik

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi esas alınmıştır.⁴² Bu bağlamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi'nin açık erişimli arşivi

37 Mustafa Samur ve Adnan Sofuoğlu, **Türk Milli Basında ve Karikatürlerde Serbest Cumhuriyet Fırkası**, Berikan Yayınları, Ankara 2023, s. 97-101.

38 **İnkılap**, “Bugün Gazinin Yarattığı Büyük Zaferin Yıl Dönümü”, 30 Ağustos 1930, s. 1.

39 **İnkılap**, “Maslat, Meslek”, 30 Ağustos 1930, s.1.

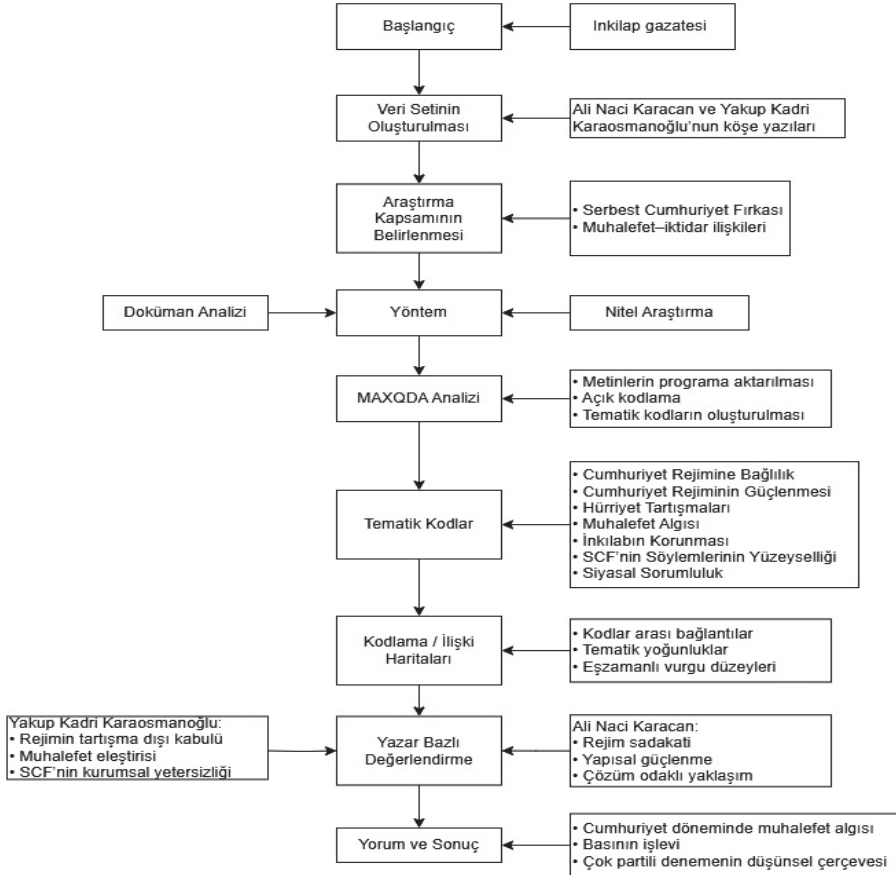
40 Elifnur Özcan, **Ali Naci Karacan'ın Yayımladığı Politika ve İnkılap Gazetelerinin Serbest Fırka Tartışmalarındaki Rolü (1929–1931)**, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2021, s. 80.

41 Özcan, **a.g.t.**, s.80.

42 R. Sak, İ. T. Ş. Sak, Ç. Ö. Şendil ve E. Nas, “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, **Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi**, C 4, S 1, Kocaeli 2021, s.230.

kullanılarak İnkılap gazetesinin Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) sürecine ilişkin sayıları temin edilmiştir. Gazetenin ilgili döneme ait nüshaları sistematik biçimde tasnif edilmiş; dönemin önde gelen kalemleri arasında yer alan Ali Naci Karacan ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na ait köşe yazıları tespit edilerek araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Belirlenen köşe yazıları, içerik ve konu bütünlüğü gözetilerek SCF'nin kuruluşu, SCF'nin söylemleri ve hürriyet tartışmaları, 1930 Belediye Seçimleri ve yaşanan gelişmeler, Gazi Mustafa Kemal'e bakış ve liderlik vurgusu, Cumhuriyet Halk Fırkasında reform süreci ve gelecek perspektifi ile SCF'nin kendisini feshetmesi başlıkları altında ana temalara ayrılarak sınıflandırılmıştır. Bu tematik ayırım sayesinde, her iki yazarın SCF sürecine ilişkin değerlendirmeleri bütüncül bir çerçevede ele alınmış ve karşılaştırmalı analiz yapılması mümkün hâle getirilmiştir.

Şekil 1. Serbest Cumhuriyet Fırkası Sürecine İlişkin Köşe Yazılarının Analizi

Şekil 1’de sunulan analiz akış şeması doğrultusunda yürütülen çözümleme süreci, Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın basındaki temsillerinin sistematik ve karşılaştırmalı biçimde incelenmesine imkân tanımıştır. Açık kodlama yoluyla elde edilen kavramlar, tematik kodlar altında birleştirilmiş; bu temalar arasındaki ilişkiler MAXQDA yazılımı aracılığıyla görselleştirilerek analiz edilmiştir.

Doküman analizini desteklemek ve metinler üzerinde sistematik bir çözümleme gerçekleştirmek amacıyla nitel veri analiz yazılımlarından MAXQDA kullanılmıştır⁴³. MAXQDA, özellikle metin tabanlı verilerin düzenli biçimde kodlanması, temaların ortaya çıkarılması ve bu temalar arasındaki ilişkilerin görselleştirilmesi açısından önemli metodolojik imkânlar sunmaktadır. Bu doğrultuda Karacan ve Karaosmanoğlu’nun köşe yazıları dijital ortama aktarılarak MAXQDA programı üzerinden analiz edilmiştir.

Analiz süreci, öncelikle açık kodlama yöntemiyle başlatılmış; metinlerde öne çıkan, tekrar eden ve söylemsel açıdan belirleyici ifadeler tespit edilmiştir. Ardından bu ifadeler arasındaki anlamsal ve tematik ilişkiler belirlenmiş; kavramların hangi sıklıkta ve hangi bağlamlarda kullanıldığı nicel olarak görünür hâle getirilmiştir⁴⁴. Kodlama sürecinde özellikle Cumhuriyet Rejimine Bağlılık, Cumhuriyet Rejiminin Güçlenmesi, Muhalefet Algısı, SCF’nin Söylemlerinin Yüzeyselliği, SCF’nin Kurumsallaşmaması, İnkılabın Korunması, Muhalefet Fırkasının Sorumluluğu ve Siyasal Sorumluluk temalarının belirgin biçimde öne çıktığı tespit edilmiştir. Açık kodlama aşamasında elde edilen kavramlar, metnin bütününde tutarlı biçimde uygulanmış; aynı kavramın farklı bağlamlarda farklı kodlanmasının önüne geçilmesine özen gösterilmiştir. Temalar, önceden belirlenmiş katı kategoriler yerine, doğrudan metinden türetilmiş veriye dayalı bir yaklaşımla oluşturulmuştur.

Bu temalar üzerinden gerçekleştirilen çözümleme, Ali Naci Karacan ile Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) sürecine ilişkin tematik öncelikleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları daha somut biçimde ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular yalnızca analiz edilen metinlerle sınırlı tutulmamış; aynı zamanda SCF’ye ilişkin mevcut literatür ve Türk basını üzerinin de değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırmalı yaklaşım sayesinde dönemin siyasal

43 A. B. Dereli, “MAXQDA: Yaratıcı Veri Analizi Üzerine Notlar”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi**, C 13, S 1, Trabzon 2023, s.150.

44 Fatma Acun, “Muhteva Analizi Metodu ve Cumhuriyet Tarihi Araştırmalarında Kullanımı”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C 22, S 1, Ankara 2005, s. 27–50.

atmosferi ile basın–rejim–muhalafet ilişkisi, bütüncül bir perspektif içinde ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu yönetsel tercih sayesinde, İnkılap gazetesi merkezli analiz, diğer gazetelerdeki söylemlerle desteklenmiş; böylece Serbest Cumhuriyet Fırkası sürecinin basındaki temsilleri, tekil bir yayın organıyla sınırlı kalmaksızın, dönemin genel basın söylemi içerisinde değerlendirilmiştir.

III. Köşe Yazarlarının Serbest Cumhuriyet Fırkası Hakkındaki Görüşleri

Serbest Cumhuriyet Fırkası basında sadece yeni bir parti denemesi olarak görülmemiş ayrıca Cumhuriyet rejiminin geleceği ve pekişmesi açısından kritik bir dönemeç olarak değerlendirilmiştir. Partinin kuruluşu ve kısa süren siyasi varlığı, Türk basınında kapsamlı tartışmalara yol açmıştır. Köşe yazarlarının kaleme aldığı eserler, güncel siyasi gelişmelere dair değerlendirme sunduğu gibi muhalafet partisi deneyiminin cumhuriyet rejimi açısından önemine dair tartışmalara zemin hazırlamıştır.

Bu çerçevede Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Ali Naci Karacan'ın yazıları ise SCF'nin kuruluş amacı, halk üzerindeki etkileri ve kısa süreli varlığının doğurduğu siyasi sonuçlar yazarların üslupları ile ele alınmıştır.

Cumhuriyet döneminin önemli bir figürü ve gazetecisi olan Ali Naci Karacan⁴⁵ ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun⁴⁶ İnkılap gazetesindeki SCF ile ilişkili köşe yazılarına ulaşılmıştır. Karacan, yazılarında cumhuriyet rejiminin esas ilkelerine bağlı bir tutum sergilerken, siyasal çoğunluk, siyasal istikrarın önemine sıklıkla vurgu yaptığı görülmektedir.⁴⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu ise SCF'nin doğuşu, cumhuriyet rejiminin demokratik bir sonucu olarak görmüş ve muhalafetin de cumhuriyetin temel ilkeleri ile uyumlu olması gerektiğinin altını çizmiştir.

III. 1. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Kuruluşu, Söylemleri ve Hürriyet Tartışmaları

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluş süreci, dönemin farklı siyasal konumlara sahip basın organlarında yayımlanan köşe yazıları aracılığıyla kamuoyuna yansıtılmıştır. Bu

45 Sadun Tanju, **Doludizgin**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s.50–57.

46 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Yakup Kadri Karaosmanoğlu”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt 24, İstanbul 2001, s.232–235.

47 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Politikada 45 Yıl**, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s.85.

çerçevede, Cumhuriyet gazetesinde Yunus Nadi Abaloğlu'nun, Milliyet gazetesinde Siirt Mebusu Mahmut Soydan ile Falih Rıfki Atay'ın, Akşam gazetesinde Necmettin Sadık Sadak'ın, Son Posta gazetesinde M. Zekeriya Sertel'in ve Yarın gazetesinde Arif Oruç'un kaleme aldıkları yazılar, SCF'nin kuruluşuna ilişkin farklı yorum ve değerlendirmeleri ortaya koymaktadır.

Yunus Nadi, SCF'nin kuruluşuna ilişkin olarak “Siyasette Tekâmül”⁴⁸, “Siyasi Terbiye İşi”⁴⁹, “Yeni Fırkanın Umumi Telakkisi”⁵⁰, “Önümüzdeki İmtihan!”⁵¹, “Fırka Teşkilatı”⁵² ve “Fırka Ciddi Esaslara İstinat Etmelidir”⁵³ başlıklı köşe yazılarını kaleme almıştır. Söz konusu yazılar, yeni fırkanın Reisicumhur'un bilgisi ve iradesi dâhilinde kurulduğunu, çok partili hayatın demokrasi ve fikir hürriyetinin tabii bir gereği olduğunu, ancak bu sürecin Cumhuriyet inkılapları ve rejimin temel esasları çerçevesinde yürütülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca CHF'nin tarihsel misyonuna ve Millî Mücadelesi'nden itibaren üstlendiği role dikkat çekmiştir. Özellikle yeni fırkanın yalnızca tenkit üzerine değil, ciddi ve esaslı bir programa dayanması gerektiğini ifade etmiştir. Nadi, siyasal rekabetin geçmişte olduğu gibi yıkıcı değil, fikirlerin serbestçe tartışıldığı olgun bir zemin üzerinde gerçekleşmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Siirt Mebusu Mahmut Soydan, Milliyet gazetesinde “Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin Yeni Fırka...”⁵⁴ “Yeni Safha”⁵⁵, “Yeni Fırka Etrafında”⁵⁶, “Hakikati Unutmayalım”⁵⁷, ve “Ciddi ve Samimi Olalım”⁵⁸ başlıklı yazıları kaleme alarak SCF'nin kuruluşunu değerlendirmiştir. Soydan, SCF'yi Cumhuriyet rejimi ve İsmet Paşa hükûmetinin icraatları çerçevesinde değerlendiren bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Mahmut Bey,

48 Yunus Nadi Abaloğlu, “Siyasette Tekâmül”, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1930, s. 3.

49 Yunus Nadi Abaloğlu, “Siyasi Terbiye İşi”, **Cumhuriyet**, 15 Ağustos 1930, s. 1.

50 Yunus Nadi Abaloğlu, “Yeni Fırkanın Umumi Telakkisi”, **Cumhuriyet**, 20 Ağustos 1930, s. 1.

51 Yunus Nadi Abaloğlu, “Önümüzdeki İmtihan!”, **Cumhuriyet**, 4 Eylül 1930, s. 1.

52 Yunus Nadi Abaloğlu, “Fırka Teşkilatı”, **Cumhuriyet**, 18 Eylül 1930, s. 1.

53 Yunus Nadi Abaloğlu, “Fırka Ciddi Esaslara İstinat Etmelidir”, **Cumhuriyet**, 5 Teşrinievvel 1930, s. 1.

54 Siirt Mebusu Mahmut Soydan, “Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin Yeni Fırka...”, **Milliyet**, 11 Ağustos 1930, s. 1.

55 Siirt Mebusu Mahmut Soydan, “Yeni Safha”, **Milliyet**, 16 Ağustos 1930, s. 1.

56 Siirt Mebusu Mahmut Soydan, “Yeni Fırka Etrafında”, **Milliyet**, 18 Ağustos 1930, s. 1.

57 Siirt Mebusu Mahmut Soydan, “Hakikati Unutmayalım”, **Milliyet**, 24 Ağustos 1930, s. 1.

58 Siirt Mebusu Mahmut Soydan, “Ciddi ve Samimi Olalım”, **Milliyet**, 21 Ağustos 1930, s. 1.

SCF'nin hükûmetin özellikle iktisadi ve mali politikalarına yönelik eleştirilerini aktarmakla birlikte, bu eleştirilere hem matbuat hem de Mecliste cevap verilebileceğini vurgulamıştır. İsmet Paşa'nın yeni fırkayı siyasi hayatta bir tekâmül safhası olarak olgunlukla karşıladığını belirtmiştir. Yeni fırkanın kurulmasıyla siyasi hayatta yeni bir safhaya geçildiğini, daha önce dile getirilemeyen bazı eleştirilerin artık açıkça ifade edilebileceğini ifade eden Soydan, muhalefetin Cumhuriyet esasları çerçevesinde, ciddi ve samimi bir zeminde yürütülmesi gerektiğini savunmuştur. Özellikle geçmiş tecrübelerin unutulmaması gerektiğini hatırlatmış; Türkiye'nin artık ikinci bir fırkanın teşekkülüne imkân verecek olgunluğa ulaştığını belirtmekle birlikte sınırsız bir hürriyet anlayışına kapılmamak gerektiğini dile getirmiştir. Sonuç olarak çok partili hayatı destekleyen ancak bu süreci inkılap ilkeleri ve devlet otoritesi sınırları içinde değerlendiren metinler kaleme almıştır.

Milliyet gazetesinde SCF'nin kuruluşuna ilişkin yazı kaleme alan bir diğer isim Falih Rıfkı Atay'dır. "Yeni Fırka Doğarken" başlıklı yazısında Falih Rıfkı, yeni fırkanın mutlaka Cumhuriyetçi bir çizgide kalması gerektiğini vurgulayan yazar, muhalefetin sorumlu bir şekilde yürütülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca SCF'ye yönelen bazı desteklerin Cumhuriyet fikrine karşı çevrelerden gelebileceğine dikkat çekmiş; Cumhuriyet ve inkılap esaslarını sarsmaya yönelik girişimlere asla fırsat verilmemesi gerektiğini dile getirmiştir⁵⁹.

Necmeddin Sadık, Akşam gazetesinde Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluş sürecine ilişkin olarak "Muhalefetsiz Bir Cumhuriyetin Tasavvuru Kabil Değildir!"⁶⁰, "Dikkat!"⁶¹ ve "Fırkaların Mahiyeti ve Manası"⁶² başlıklı köşe yazılarını kaleme almıştır. Necmeddin Sadık, SCF'nin kuruluşunu Cumhuriyet rejiminin doğal ve gerekli bir siyasal gelişim aşaması olarak değerlendirmiştir. Ona göre muhalefet, Cumhuriyet idaresinin vazgeçilmez bir unsuru olup kelimeler ve matbuat hürriyeti demokratik düzenin temel dayanakları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Sadık, hürriyetin sorumsuz biçimde kullanılmasının siyasal zemini zedeleyebileceğine dikkat çekmiş; bu nedenle muhalefetin Cumhuriyet esasları çerçevesinde, ciddi ve sorumlu bir anlayışla yürütülmesi gerektiğini savunmuştur.

59 Falih Rıfkı Atay, "Yeni Fırka Doğarken", **Milliyet**, 17 Ağustos 1930, s. 1.

60 Necmeddin Sadık Sadak, "Muhalefetsiz Bir Cumhuriyetin Tasavvuru Kabil Değildir!", **Akşam**, 13 Eylül 1930, s. 1.

61 Necmeddin Sadık, "Dikkat!", **Akşam**, 14 Teşrinievvel 1930, s. 1.

62 Necmeddin Sadık, "Fırkaların Mahiyeti ve Manası", **Akşam**, 15 Teşrinievvel 1930, s. 1.

Yeni fırkanın, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bilgisi ve teşvikiyle ortaya çıktığını vurgulayan yazar, bu süreci rejimin kökleşmesi ve siyasal olgunlaşmanın göstergesi olarak yorumlamıştır. Ayrıca siyasal partilerin yalnızca iktidara muhalefet etmek amacıyla değil, belirli fikre dayanarak teşekkül etmesi gerektiğini belirtmiştir. Sırf muhalefet için kurulan bir fırkanın kalıcı ve meşru bir siyasal zemin oluşturamayacağını ifade etmiştir. Genel olarak Sadık'ın yaklaşımı, çok partili hayatı destekleyen ancak bu süreci inkılap ilkeleri ve devlet otoritesi sınırları içinde değerlendiren temkinli bir yaklaşım olarak yorumlanabilir.

M. Zekeriya, Son Posta gazetesinde “Fethi Beyin Yeni Fırkası”⁶³, “Yeni Fırkanın Manası”⁶⁴, “Hüsnü Niyet ve Menfaati Memleket”⁶⁵, “Yeni Fırka Sağ mıdır? Sol mudur?”⁶⁶, “Üçüncü Bir Fırkaya İhtiyaç Vardır.”⁶⁷ ve “Üçüncü Bir Fırkaya İhtiyaç Yok mu?”⁶⁸ başlıklı yazıları kaleme alarak Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşunu farklı yönleriyle değerlendirmiştir. Son Posta gazetesi yazarı M. Zekeriya, SCF'nin kuruluşunu Türkiye'de demokrasinin olgunlaşma süreci çerçevesinde değerlendirmiştir. Ona göre tek fırka sistemi, inkılap dönemlerinde geçici olarak mazur görülebilse de inkılapların yerleşmesinin ardından siyasal çoğulculuğun tesis edilmesi bir zarurettir. Zekeriya, SCF'yi bu bağlamda demokrasiye geçişin doğal bir adımı olarak görmekle birlikte, fırkanın ideolojik konumunu ve sınıfsal dayanaklarını tartışmaya açmış; mevcut iki fırkanın benzer toplumsal kesimlere hitap ettiğini, özellikle köylü ve işçi sınıflarının siyasal temsil bakımından yetersiz kaldığını savunmuştur. Bu nedenle yalnızca ikinci bir fırkanın değil, toplumsal menfaatleri açık biçimde temsil eden üçüncü bir siyasal teşekkülün gerekliliğini ileri sürmüştür. Zekeriya'nın yaklaşımı, muhalefeti Cumhuriyet ve demokrasiyle uyumlu görmekle birlikte, basın ve siyaset alanında eleştiri ve denetim mekanizmasının güçlendirilmesini, sosyal tabanlı ve fikir temelli bir çoğulculuğun tesisini savunan daha belirgin bir muhalefet arayışı olarak aktarılabilir.

63 M. Zekeriya Sertel, “Fethi Beyin Yeni Fırkası”, **Son Posta**, 10 Ağustos 1930, s. 3.

64 M. Zekeriya Sertel, “Yeni Fırkanın Manası”, **Son Posta**, 11 Ağustos 1930, s. 3.

65 M. Zekeriya Sertel, “Hüsnü Niyet ve Menfaati Memleket”, **Son Posta**, 13 Ağustos 1930, s. 3.

66 M. Zekeriya Sertel, “Yeni Fırka Sağ mıdır? Sol mudur?”, **Son Posta**, 15 Ağustos 1930, s. 3.

67 M. Zekeriya Sertel, “Üçüncü Bir Fırkaya İhtiyaç Vardır.”, **Son Posta**, 16 Ağustos 1930, s. 3.

68 M. Zekeriya Sertel, “Üçüncü Bir Fırkaya İhtiyaç Yok mu?”, **Son Posta**, 25 Ağustos 1930, s. 3.

Arif Oruç, Yarın gazetesinde “Hakikat Budur!”⁶⁹, “Halk Fırkası Matbuatının Bugünkü Hali Bir Hayli Gariptir”⁷⁰, “Şahsiyat Yok!”⁷¹ ve “Milleti Yok Yere İncitmekten Tevakki Edilmek Lazımdır!”⁷² başlıklı yazıları kaleme alarak yeni fırkanın ortaya çıkışını değerlendirmiştir. Arif Oruç, Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kuruluşunu Türkiye’de siyasal tek sesliliğe karşı doğmuş gerekli ve tabii bir gelişme olarak değerlendirmiştir. Oruç’a göre SCF’nin ortaya çıkışı vatandaşlar arasında samimi bir ilgi ve umut uyandırmıştır. Yeni fırkayı, Cumhuriyet esaslarına bağlı bir fikir hareketi ve boş bırakılmış muhalefet görevini üstlenen şuurlu bir teşekkül olarak tanımlayan Oruç, Halk Fırkasına mensup bazı gazetelerin telaşlı ve asabi tutumlarını da bu gelişmenin göstergesi olarak yorumlamıştır. Ona göre muhalefetin varlığı, inkılabın zayıflaması değil, bilakis Mustafa Kemal Paşa’nın ortaya koyduğu siyasal dönüşümün doğal bir sonucudur.

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluş sürecinden kendisini feshettiği tarihe kadar hürriyet tartışmaları hem Ali Naci Karacan hem de Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun köşe yazılarında yoğun biçimde ele alınmıştır. Bu bölümde yer alan yazılar partinin kuruluşu sırasında toplumsal beklentiler, liderlik ve kadro yapısı yoğun olarak yer almıştır. Karacan, İzmir Tezahürü, Meşhur Nutuk, Avrupa’ya Benziyoruz, Meşrutiyet Hortluyor, Faşizm Gibi Bir İdare İstiyoruz ve Faşizm Nedir? Başlıklı yazılarında SCF’nin programını, söylemlerini, ideolojik zayıflığını yoğun bir şekilde eleştirmiştir. Karaosmanoğlu ise Cumhuriyet Fırkası, Dağın Doğurduğu, Bu Muydu? Hürriyet İsteriz!, Hür İnsan Hür Millet ve Hürriyet İnkılabının Malıdır yazılarında, SCF’nin siyasal çıkışını, hürriyet söylemini, tarihsel bağlamda değerlendirmiştir.

Ali Naci Karacan’ın, SCF’nin kuruluşu bağlamında kaleme aldığı ilk yazısı, “İzmir Tezahürü” başlığı ile İnkılap gazetesinde yer almıştır. Karacan, “İzmir Tezahürü” başlıklı yazısında İzmir’in kurtuluş yıl dönümünde ortaya çıkan toplumsal yapıyı ve SCF’nin kuruluşu süreci hakkında bilgiler vermektedir. Yazar, İzmir’deki kutlamalarını Türk inkılabının halkla bütünleşmesi olarak görmüştür. Bu bağlamda Karacan SCF’nin varlığını Türk inkılabına bağlılıkla ilişkilendirmiştir. Bu bağlamda yazar liderliğin yalnızca siyasal söylemle değil halk ile kurulan sahici bağlarla anlam kazanacağını

69 Arif Oruç, “Hakikat Budur!”, **Yarın**, 22 Ağustos 1930, s. 1-2.

70 Arif Oruç, “Halk Fırkası Matbuatının Bugünkü Hali Bir Hayli Gariptir”, **Yarın**, 18 Ağustos 1930, s. 1-2.

71 Arif Oruç, “Şahsiyat Yok!”, **Yarın**, 23 Ağustos 1930, s. 1-2.

72 Arif Oruç, “Milleti Yok Yere İncitmekten Tevakki Edilmek Lazımdır!”, **Yarın**, 9 Eylül 1930, s. 1-2.

aktarmıştır⁷³. Karacan, “Meşhur Nutuk” başlıklı yazısında ise Fethi Okyar’ın siyasi programını ve muhalefet anlayışını eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirmiştir. Ona göre Fethi Bey’in nutkunun, kamuoyundaki beklentileri karşılamadığını, içeriğin yüzeysel olduğunu ve tekrara dayalı olduğu için “inkisar-ı hayal” (hayal kırıklığı) yaratmıştır. Özellikle “tek partili idarenin doğurduğu mesuliyetsizlik” şeklindeki ifadeler, Karacan tarafından mantıksal bir çelişki olarak yorumlanmıştır. SCF’nin kuruluşu, bizzat Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın bilgisi ve onayı ile kurulduğunu CHF’nin parti olmakla suçlamak hem siyasi hafızaya hem de kurucu iradeye aykırı bir tutum olarak görmüştür. Ayrıca Fethi Bey’in demiryolları, borçlanma inhisarlar (tekeller) ve vergiler gibi konularda dile getirdiği görüşlerin çözümünden eksik muğlak şikayetler olarak görmüştür. Kısacası Karacan, SCF’nin programının “parti programı” olmaktan ziyade bir “şikayetname” olarak değerlendirmiştir.⁷⁴ Karacan’ın SCF’ye yönettiği eleştiriler, “Avrupa’ya Benziyoruz” başlıklı köşe yazısı ile devam etmiştir. Ali Naci, SCF’nin elde ettiği kısmi başarılarla rağmen fikir, siyaset ve belediyeçilik anlayışından yoksun olduğunu vurgulamıştır. Yazara göre SCF’nin meydanlarda yaptığı nutuklar yüzeysel ve esas meselelerden uzaktır. Yazıda yazı da dikkat çekici bir nokta ise SCF’nin yayınladığı beyannamelerde geçen “hürriyeti getiren fırkaya rey ver” sloganını Karacan “hangi hürriyet kime karşı hürriyet” ifadesiyle sorgulamaktadır. Bu bağlamda Serbest Cumhuriyet Fırkasını fikir çatışmasından ziyade makam kavgası peşinde olduğunu vurgulamıştır⁷⁵. Karacan’ın eleştirileri yalnız SCF’nin nutuklarındaki yüzeysellik ve seçim meydanlarındaki tutarsız propagandaya olmamış ayrıca hürriyet söyleminin istismar edilmesini de dile getirmiştir. Bu bağlamda “Faşizm Gibi Bir İdare İstiyoruz” başlıklı yazısında dönemin muhalefet çevrelerinin ve basının “hürriyet” kavramını kullanarak birtakım karışıklıklara zemin hazırladığını vurgulamış ayrıca “hürriyet” teriminin maske olarak kullanıldığını sıklıkla dile getirmiştir. Yazara göre inkılabın muhafazasının disiplinli otoriter ve güçlü bir devlet düzeniyle oluşabileceğini savunmuştur⁷⁶. Ali Naci Karacan, “Faşizm Nedir?” başlıklı yazısında muhalif basında sıkça dile getirilen “faşizm korkusu”na yönelik cevap niteliği taşımaktadır. Karacan, göre faşizm, düzensizliğe karşı millet menfaati ve güçlü devlet için gerekli olduğunu aktarmıştır. Böylece toplumsal düzenin ve refahın

73 Ali Naci Karacan, “İzmir’in Tezahürü”, **İnkılap**, 5 Eylül 1930, s.1.

74 Ali Naci Karacan, “Meşhur Nutuk”, **İnkılap**, 9 Eylül 1930, s.1.

75 Ali Naci Karacan, “Avrupa’ya Benziyoruz”, **İnkılap**, 8 Teşrinievvel 1930, s.1.

76 Ali Naci Karacan, “Faşizm Gibi Bir İdare İstiyoruz”, **İnkılap**, 13 Teşrinievvel 1930, s.1.

artacağını vurgulamıştır⁷⁷. Karacan, eleştirilerine “Meşrutiyet Hortluyor” başlıklı yazısı ile devam etmiştir. Ali Naci, SCF’nin siyasal çizgini Meşrutiyet dönemindeki hatalı ekonomik ve siyasal uygulamalarını hatırlattığını ifade etmiştir. Karacan, ecnebilerden borçlanma, demiryolu projelerinden vazgeçme, kamu hizmetlerini yabancılara devretme gibi faaliyetlerin yabancılara ait şirketlerin ve gayrimüslim unsurların güç kazanmasına zemin hazırlayacağını dile getirmiştir. Sonuç olarak Karacan, SCF’nin propaganda dilinin cumhuriyetin inkılapları bağdaşmadığını ve geçmişe dönük bir pencere olarak resmetmiştir⁷⁸.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu ise “Cumhuriyet Fırkası” başlıklı yazısında SCF’nin kuruluşunu rejimin gelişimi açısından olumlu bir adım olarak görmüştür. Karaosmanoğlu Başvekil İsmet Paşa’nın bu oluşuma izin vermesini, cumhuriyet rejiminin ifade özgürlüğünün olağan bir gelişmesi olarak yorumlamıştır. Yazar, SCF’nin kuruluşunun kamuoyunda şaşkınlık, umut ve endişe gibi farklı tepkilere yol açtığını vurgulamıştır. Bununla birlikte Karaosmanoğlu, SCF’nin söylem ve faaliyetlerinde rejime bağlılık noktasında gerçek niyetinin icraatları ile anlaşılacağını ifade etmiştir. Ayrıca iki parti arasındaki mücadelenin kişiler üzerinden değil prensipler ve ideolojiler üzerinden sürdürülmesi gerektiğini savunmuştur⁷⁹. Yakup Kadri, “Sağ – Sol” başlıklı köşe yazısında, Avrupa’daki sağ ve sol ayrımının konu almış ve Türkiye’de henüz bu şekilde siyasal ve fikri ayrışmanın henüz netleşmediğini dikkat çekmiştir. Yazar, SCF’nin savunduğu prensiplerin ideolojik çatışmadan çok evrensel siyasi gelişmelerin sonucu olarak görmüştür. Yazar, CHF’yi ise en solda konumlanmış halkçı ve inkılapçı bir teşekkül olarak hem devletçilik ilkesine hem de bağımsızlık ülküsüne bağlı bir siyasal yapı olarak öne çıkarmıştır⁸⁰. Karaosmanoğlu, SCF’nin kuruluş aşamasında İzmir’de yaptığı konuşmayı “Dağın Doğurduğu” başlıklı köşe yazısında yetersiz bularak eleştirmiştir. Karaosmanoğlu’na göre Ali Fethi Bey’in İzmir’deki konuşması, kamuoyunun beklediği kapsamlı bir siyasal program yerine dar ufuklu bir seçim konuşması olarak kalmıştır. Demiryolu siyaseti inhisarlar, dış sermaye ve vergi politikası gibi konularda dile getirilen görüşlerin yüzeysel ve çözümden yoksun olduğunu belirten yazar muhalefetin daha sistemli ve gerçekçi çözüm önerileri sunması gerektiğini dile getirmiştir. Özellikle Fethi Bey’in dış sermaye konusunda hayalci ve iyimser tavrının gerçekte bağdaşmadığını vurgularken fikir derinliğinden ve

77 Ali Naci Karacan, “Faşizm Nedir?”, **İnkılap**, 23 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

78 Ali Naci Karacan, “Meşrutiyet Hortluyor!”, **İnkılap**, 12 Teşrinievvel 1930, s.1.

79 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Cumhuriyet Fırkası”, **İnkılap**, 2 Eylül 1930, s.1.

80 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Sağ – Sol”, **İnkılap**, 3 Eylül 1930, s. 1.

çözüm önerisinden uzak olduğunu ifade etmiştir⁸¹. Yakup Kadri, “Hürriyet İsteriz” ve “Hür İnsan Hür Millet” başlıklı yazıları, SCF’nin kuruluş sürecinde kamuoyunda öne çıkan “hürriyet” söylemini eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirmektedir⁸². Yazar, SCF’nin doğuşu ile beraber artan özgürlük tariflerini tarihsel ve ideolojik bağlamda sorgulamıştır. Bu söylemin içeriksel bir derinlikten yoksun olarak yaygınlaştığını ve Türkiye’de geri gidiş ihtimalini barındırdığını öne sürmüştür. Yazara göre savaş sonrası dünyada hürriyet söyleminden çok nizam, sulh, sükûn içinde çalışarak refah arayışı içinde olunması gerektiğini aktarmıştır. Bu bağlamda Türkiye’nin de liberalizm ve yüzeysel özgürlük taleplerinden ziyade yapısal dönüşümlere yönelmesi gerektiğinin altını çizmiştir⁸³. Ayrıca hürriyet meselesinin yalnızca siyasal ve hukuksal anlamda değil, aynı zamanda zihinsel ve manevi özgürleşme olması gerektiğini ifade etmiştir. Karaosmanoğlu, Türk milletinin halen bir dizi “manevi kapitülasyonlardan” kurtulması gerektiğini ve Türkiye Cumhuriyeti’nin hür ve güçlü olduğunu ifade ederek yazısını noktalamıştır⁸⁴. Yakup Kadri, “Hürriyet, İnkılapçının Malıdır” başlıklı yazısında benzer ifadeler kullanmıştır. Yazara göre CHF ile SCF arasında yaşanan münakaşalar “yapay” ve “suni” düzlemde gerçekleşmektedir. Bunun nedeni ise iki partinin de inkılapçı zeminde doğmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Asıl sorunun ise SCF çevresinde sadece liberal eğilimli şahıslar değil, inkılapa kökten karşı olan kişilerin yer almasını olarak belirtmiştir. Bu durumdan dolayı SCF’nin sınırlarının bulanıklaştığını için fırkanın zarar gördüğünü ifade etmiştir⁸⁵.

III. 2. İzmir Mitingi ve Yaşananlar

Serbest Cumhuriyet Fırkasının Anadolu’da teşkilatlanma sürecinde en dikkat çekici merkez İzmir olmuştur. Ali Fethi Bey’in İzmir’de gerçekleştirdiği miting, siyasal rekabetin görünür hâle geldiği önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Söz konusu miting dönemin Türk basınında geniş yankı uyandırmıştır. Ali Naci Karacan’ın yazıları dışında, Cumhuriyet gazetesinden Yunus Nadi Abalıoğlu, Milliyet gazetesinden, Son Posta gazetesinden M. Zekeriya Sertel ve Yarın gazetesinden Arif Oruç’un konuya ilişkin kaleme aldıkları yazılar da tespit edilmiştir.

81 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Dağın Doğurdu”, **İnkılap**, 11 Eylül 1930, s.1.

82 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Hürriyet İsteriz!”, **İnkılap**, 10 Eylül 1930, s.1.

83 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Hür İnsan Hür Millet”, **İnkılap**, 20 Eylül 1930, s.1.

84 Karaosmanoğlu, a.g.m., s.1.

85 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Hürriyet, İnkılapçının Malıdır”, **İnkılap**, 25 Eylül 1930, s.1.

Yunus Nadi Abaloğlu, Fethi Bey'in İzmir mitingi ve sonrasında yaşanan gelişmelere ilişkin olarak Cumhuriyet gazetesinde "İzmir Tezahüratı"⁸⁶, "İzmir Hadiseleri"⁸⁷, "Fethi Bey'in Nutku"⁸⁸, "Fethi Bey Geldi"⁸⁹ ve "Yeni Fırkanın Mahiyeti"⁹⁰ başlıklı yazıları kaleme almıştır. Yunus Nadi, Fethi Bey'in İzmir mitingi ve sonrasında yaşanan gelişmeleri Cumhuriyet rejiminin istikrarı ve siyasal olgunluk kavramları üzerinden değerlendirmiştir. Nadi, bir taraftan çok partili hayat denemesini ve serbest münakaşa ortamını demokrasinin inkişafı açısından gerekli görmekte iken diğer taraftan İzmir'deki hadiselerde ortaya çıkan taşkınlıkları ve SCF ve Ali Fethi Bey'in liderliğini eleştirmektedir. Fethi Bey'in hükûmete yönelik mali ve iktisadi eleştirileri de ideolojik bulurken, yeni fırkanın esaslı farklılıklar ortaya koyması gerektiğini vurgulamıştır. Abaloğlu, siyasal rekabetin fikirler üzerinden yapılması gerektiğinin altını çizmiştir.

M. Zekeriya Sertel, Son Posta gazetesinde SCF'nin İzmir mitingi ve sonrasında yaşanan gelişmelere ilişkin olarak "İzmir'deki Hadiselerin Hakiki Sebebi"⁹¹, "Yeni Fırka Şimdi Kuvvetlendi"⁹², "Hürriyeti Anarşi Zannediyorlar"⁹³ ve "Bizde ve Onlarda Hürriyet"⁹⁴ başlıklı köşe yazılarını kaleme almıştır. Sertel başlangıçta davetle kurulduğu için yapay gördüğü SCF'nin, İzmir mitingiyle birlikte halkın gerçek taleplerini temsil eden bir siyasal güç hâline geldiğini belirtmiştir. İzmir'de yaşanan olayların sebebini yeni fırkaya değil, yerel idarenin ve güvenlik güçlerinin müdahaleci tutumuna bağlamıştır.

Yarın gazetesinden Arif Oruç ise İzmir mitingi ve sonrasında yaşanan gelişmelere ilişkin olarak "İzmir'de"⁹⁵, "Muterizlerin Tarizleri"⁹⁶ ve "Müdahaleler!"⁹⁷ başlıklı köşe yazılarını kaleme almıştır. Arif Oruç, İzmir mitingini SCF'nin toplumsal meşruiyetini ve halk nezdindeki karşılığını gösteren önemli bir siyasal eşik olarak

86 Yunus Nadi Abaloğlu, "İzmir Tezahüratı", **Cumhuriyet**, 6 Eylül 1930, s.1.

87 Yunus Nadi Abaloğlu, "İzmir Hadiseleri", **Cumhuriyet**, 7 Eylül 1930, s.1.

88 Yunus Nadi Abaloğlu, "Fethi Bey'in Nutku", **Cumhuriyet**, 9 Eylül 1930, s.1.

89 Yunus Nadi Abaloğlu, "Fethi Bey geldi", **Cumhuriyet**, 14 Eylül 1930, s.1.

90 Yunus Nadi Abaloğlu, "Yeni Fırkanın Mahiyeti", **Cumhuriyet**, 4 Teşrinievvel 1930,

91 M. Zekeriya Sertel, "İzmir'deki Hadiselerin Hakiki Sebebi", **Son Posta**, 8 Eylül 1930, s.3.

92 M. Zekeriya Sertel, "Yeni Fırka Şimdi Kuvvetlendi", **Son Posta**, 13 Eylül 1930, s.3.

93 M. Zekeriya Sertel, "Hürriyeti Anarşi Zannediyorlar", **Son Posta**, 15 Eylül 1930, s.3.

94 M. Zekeriya Sertel, "Bizde ve Onlarda Hürriyet", **Son Posta**, 16 Eylül 1930, s.3.

95 Arif Oruç, "İzmir'de", **Yarın**, 6 Eylül 1930, s.1-2.

96 Arif Oruç, "Muterizlerin Tarizleri", **Yarın**, 16 Eylül 1930, s.1-2.

97 Arif Oruç, "Müdahaleler!", **Yarın**, 21 Eylül 1930, s.1-2.

değerlendirmiştir. Oruç, İzmir mitingini, İsmet Paşa'nın Sivas nutkuna verilmiş siyasal bir cevap olarak yorumlamıştır.

Ali Naci Karacan'ın “Güzel İzmir'in Çirkin Manzarası”, “Anarşi” ve “Nereye Gidiyoruz?” başlıklı yazıları ile değerlendirilmiştir. Bu yazılarda Karacan, SCF'nin belediye seçimleri sürecinde kullandığı propaganda dilini, ortaya çıkan toplumsal olayları cumhuriyet rejimi ve inkılaplar açısından eleştirel bir bakış açısıyla incelemiştir.

Karacan'ın “Güzel İzmir'in Çirkin Manzarası” başlıklı yazısında İzmir'de yaşanan olaylar üzerinden değerlendirmiştir. Ali Naci'ye göre Fethi Okyar'ın İzmir ziyareti sonrasında ortaya çıkan sokak olayları, sadece toplumsal düzenini bozmakla kalmamış ayrıca SCF'nin denetim partisi olma iddiasına gölge düşürdüğü gibi siyasal hareket alanını sınırladığını vurgulamıştır. Bu bağlamda siyasal ve toplumsal düzenin korunmasının önemini altını çizmiştir⁹⁸. “Anarşi” başlıklı yazısında ise Karacan, SCF'nin kuruluş felsefesinden hızla uzaklaştığını ve rejim açısından faydalı bir denetim partisi olmaktan ziyade eski rejim temsilcileri ve muhalif unsurlarla birlikte, toplumsal yapıyı ve cumhuriyet rejiminin istikrarını zedeleyen bir harekete dönüştüğünün altını çizmiştir⁹⁹. Karacan'ın “Nereye Gidiyoruz?” başlıklı yazısında “Anarşi” makalesinde dile getirdiği kaygılarının bir devamı niteliğindedir. Karacan, bu kez belediye seçimlerinde yaşanan olayları ele almıştır. Yazar seçimlerin bir fikir çatışması mücadelesi olmaktan ziyade rejimi sarsmaya dönük bir hamle olarak görmüştür. Karacan, hürriyet söyleminin amacından çıkarak SCF'nin çevresindeki unsurların Cumhuriyet rejimini tehdit eden bir hale evrildiğini güçlü bir dille ifade etmiştir¹⁰⁰.

III. 3. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e Bakış ve Liderlik Vurgusu

Bu bölümde, Ali Naci Karacan ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun köşe yazılarında liderlik meselesi etrafında yürüttükleri tartışmalar ele alınmaktadır. Her iki yazar da Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü siyasal figür olmasının yanında cumhuriyetin sürekliliği açısından tartışmaların üstünde bir değer olarak görmüştür. Bunlarla birlikte SCF lideri Fethi Okyar'ın muhalefet anlayışı ile İsmet Paşa'nın iktidar liderliği de yazarlar tarafından yoğun olarak gündemde tutulmuştur.

Ali Naci Karacan “Gazi Mustafa Kemal Milli Bir Mefhumdur” başlıklı yazısında Atatürk'ün şahsiyetini siyasal tartışmalardan uzak tutulmasını savunmuştur. Yazar,

98 Ali Naci Karacan, “Güzel İzmir'in Çirkin Manzarası”, **İnkılap**, 10 Eylül 1930, s.1.

99 Ali Naci Karacan, “Anarşi”, **İnkılap**, 9 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

100 Ali Naci Karacan, “Nereye Gidiyoruz?”, **İnkılap**, 11 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

muhalif basının seçim sonuçlarını itibarsızlaştırmaya yönelik çabalarını ve SCF etrafında şekillenen söylemleri inkılabın temel taşlarını zayıflatmaya yönelik girişimler olarak nitelendirmiştir. Özellikle Arif Oruç'un Gazi'nin cumhurbaşkanlığını bırakıp başvekil olmasını öneren yazısını inkılabı yapan lidere saygısızlık olarak değerlendirmiştir. Karacan, Mustafa Kemal Paşa'nın cumhuriyet ve inkılabın sürekliliğini sağlamak için varlığını ortaya koyan bir lider olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda Atatürk'ü yalnızca bir devlet adamı değil aynı zamanda "milli bir merhum olarak" resmedilmiştir¹⁰¹. Bu bağlamdaki yazılarına Karacan "Gazi'ye Hüremetsizlik Edilmez" başlığı ile devam etmiştir. Yazar, Meşrutiyet dönemi ve işgal yıllarının acı hatıralarını değinerek Türk milletini bu çöküşten çıkaran kişinin Gazi Mustafa Kemal Paşa olduğunun altını çizmiştir. Bundan dolayı Gazi'ye yapılan her hüremetsizliği, doğrudan Türk milletine yapılmış saygısızlık olarak vurgulamıştır¹⁰².

Yakup Kadri Karaosmanoğlu ise "Fethi Bey'e Düşen Büyük Vazife" başlıklı yazısı, SCF'nin kuruluşunu demokratik bir gelişme olarak muhalefetin rejim karşıtı unsurlara zemin hazırlamaması gerektiğinin altını çizmiştir. Karaosmanoğlu, çok partili yaşama geçiş sürecini fikir çeşitliliğinin ve toplumsal gelişmenin doğal bir sonucu olarak görmüştür. Yazara göre iktidarın temel görevi, halkın inkılaplara olan bağlılığını artırmak iken muhalefetin sorumluluğunun rejime bağlılığını yalnızca sözde değil fiili adımlarla göstermektir. Bu bağlamda SCF'nin milli inkılap hedefleri ile uyumlu bir çizgide tutmak olduğunu savunmuştur¹⁰³. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "İki Lider Arasında" başlıklı köşe yazısı, Cumhuriyet rejiminin liderlik anlayışına ve muhalefetin rolüne dair değerlendirmeler içermektedir. Yazar, İsmet Paşa ile Fethi Bey arasında yaşanan tartışmayı sıradan bir rekabet meselesi olarak değil cumhuriyet rejiminin ve demokratik gelişimin doğal bir sonucu olarak görmektedir. Yazara muhalefet lideri Fethi Bey'in temel görevinin sadece iktidarı eleştirmek olmadığı liderliğin fikri sorumluluğunu üstlenerek siyasal terbiye ve anlayışı topluma yerleştirmesi gerektiğini aktarmıştır. Karaosmanoğlu, Türkiye'de henüz muhalefet anlayışının tam olarak yerleşmediği için kamuoyunun yaşanan tartışmalara siyasal meselelerden çok şahsi bir çekişme olarak algıladığını ifade etmiştir. Sonuç olarak Karaosmanoğlu,

101 Ali Naci Karacan, "Gazi Mustafa Kemal Millî Bir Mefhumdur", **İnkılap**, 15 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

102 Ali Naci Karacan, "Gazi'ye Hüremetsizlik Edilemez", **İnkılap**, 18 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

103 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "Fethi Bey'e Düşen Büyük Vazife", **İnkılap**, 4 Eylül 1930, s.1.

gerçek anlamda bir liderliğin sadece bireysel niteliklerden ziyade yüksek bir siyasal terbiye ve sorumluluk anlayışı üzerine inşa edilmesi gerektiğini savunmuştur¹⁰⁴. Karaosmanoğlu, “Zavallı Fethi Bey”, başlıklı yazısında SCF'nin kurarken samimi ve inkılaplara sadık bir çizgide hareket ettiğini ama bu iyi niyetin kısa sürede birtakım çevreler tarafından istismar edildiğini ileri sürmüştür. Yazara göre SCF'nin bu duruma düşmesindeki temel neden olarak Türkiye’de muhalefet fikrinin yeterince kökleşmediği bir dönemde aşırı iyi niyetin ve siyasi tecrübesizliğin sonucu olarak görmüştür. Karaosmanoğlu’na göre Fethi Bey, SCF'nin yönünü belirleme kudretini kaybetmiş ve rejim karşıtı kişilerin pasif ortağı haline gelme tehlikesi ile karşı karşıya gelmiştir.¹⁰⁵ Yakup Kadri, “Bu Muydu” başlıklı yazısında SCF'nin kuruluş sürecinde kamuoyunda büyük bir heyecan ve beklenti yarattığı ancak bu beklentilerin yüzeysel ve tali meseleler etrafında eridiğinin altını çizmiştir. Fethi Bey’in liderliğini için siyasal meseleleri entelektüel bir oyun sahasına indirmediğini, demiryolu, faiz oranları gibi sahalarda ise eleştirilerinin temel ve yetersiz olduğunun altını çizmiştir.¹⁰⁶

III. 4. Cumhuriyet Halk Fırkasının Gelecek Perspektifi

Ali Naci Karacan ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun köşe yazılarında, SCF deneyimi ardından CHF'nin iç muhasebe ve yenilenmesi gündeme almıştır. Karacan, SCF'nin başarısızlığı sonrası toplumsal taleplerin doğrudan hükümete iletilmediğini, CHF'nin gençlik teşkilatlanması, halkın isteklerine yönelmesi ve devlet dairelerinde reform yapması zorunluluğunu gündeme taşımıştır. Karaosmanoğlu ise bu süreci, CHF'nin inkılapçı kimliğini güçlenmesi samimiyetsiz destekleyicilerden arınarak halkla bütünleşmesi için bir fırsat olarak değerlendirmiştir. İki yazarda CHF'nin ıslahat sürecini yalnızca siyasi bir mesele değil tarihsel bir sorumluluk olarak değerlendirmiştir.

Ali Naci Karacan'ın kaleme aldığı “Halk Muzdariptir!” başlıklı yazısında, SCF'nin kısa ömrünün ardından bıraktığı yankılara odaklanmaktadır. Ona göre SCF'nin başlangıçta cumhuriyetçi bir denetim partisi olarak ortaya çıkmasına rağmen hedefinden uzaklaşarak başarısız olduğunu aktarmıştır. Yazar, SCF'nin menfaat çevreleri ve popülist söylemlerinden dolayı geri çekilmek zorunda kaldığının altını çizmiştir. Bu bağlamda SCF'nin ortadan kalkması ile CHF'nin halkın ihtiyaçlarını

104 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “İki Lider Arasında”, **İnkılap**, 5 Eylül 1930, s.1.

105 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Zavallı Fethi Bey”, **İnkılap**, 7 Eylül 1930, s.1.

106 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Bu Muydu?”, **İnkılap**, 8 Eylül 1930, s.1.

karşılmak için birtakım alanlarda reform yapması gerektiğini dile getirmiştir¹⁰⁷. Benzer şekilde Karacan'ın "Bizim Fırkanın Acınacak Hali" başlıklı yazısı da hem SCF'nin başarısızlığını hem de CHF'nin içinde bulunduğu yapıyı eleştirel bir çerçevede değerlendirilmektedir. Yazara göre mecliste ve basında denetim görevlerini gerektiği gibi yerine getirmesi halinde ikinci bir fırkaya ihtiyaç yoktur. Ancak CHF'nin inkılabı halka yeterince anlatamadığını, gençliği ihmal ettiğini ve yerel teşkilatı eşrafın kontrolüne bıraktığını dile getirmiştir. Bundan dolayı CHF'nin köklü bir tasfiye ve ıslaha hareketi ile tam anlamı ile bir inkılap fırkası haline gelebileceğini çizmiştir. Karacan'a göre Cumhuriyetin geleceği, inkılabı halka benimsetecek reformlar ve kadrolarla güvence altına alınabileceğidir¹⁰⁸.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu ise "Halk Fırkası Perçinleniyor" başlıklı yazısında, çok partili yaşam deneyiminden sonra CHF'nin iç muhasebe sürecini değerlendirmektedir. Karaosmanoğlu'na göre yeni bir fırkanın ortaya çıkışı, CHF'de bir yenilenme ihtiyacını gündeme taşımıştır. Yazar, partinin bürokratik teşkilatlanmasını tamamlamasına rağmen inkılapçı ruhunu sürdürebilmek için halk ile bütünleşmesinin önemini altını çizmiştir. Karaosmanoğlu'na göre inkılap, şekilce bağlılık değil fikir ve ahlaki bir adanmışlık gerektirmektedir. CHF'nin varlık sebebinin sadece iktidarda kalmak değil ideal ve ilke hareketi olarak toplumun ruhunu inkılap ilkeleri ile yoğurmak olduğunu ileri sürmüştür. Bundan dolayı parti görevliliğinin siyasal bir tercihten çok tarihsel bir sorumluluk olarak olduğunu vurgulamıştır. Bu bakımdan Cumhuriyet rejiminin sürdürülebilirliği için CHF'nin sadece teknik değil, ahlaki ve ruhsal bir yenilenme sürecine girmesi gerektiğini savunmuştur¹⁰⁹. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "İnkılap ve Türk Gençliği" başlıklı yazısı ile CHF'nin ıslahı ve geleceğe yönelik beklentileri çerçevesinde gençliğe düşen tarihsel misyonu dile getirmiştir. Karaosmanoğlu, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Türk inkılabını gençliğe emanet etmesinin sadece sembolik bir hitap olmadığını bilfiil bir görev ve sorumluluk çağrısı olarak yorumlamıştır. Bununla birlikte Karaosmanoğlu, dönemin Türk gençliğinin sorumluluk bilincinden uzak ve bu dünyanın misafiri olarak gördüğünü dile getirerek eleştirmektedir. Bu bakımdan Karaosmanoğlu'nun yazısı yalnızca bir eleştiri metni değil aynı zamanda gençliğe yapılmış bir silkiniş çağrısı niteliği taşımaktadır. Karaosmanoğlu'nun bu yaklaşımı CHF'nin yeniden yapılanma sürecinde Türk gençliğinin inkılabı taşıyarak

107 Ali Naci Karacan, "Halk Muztarıdır!", **İnkılap**, 24 Teşrinisani (Kasım) 1930, s.1.

108 Ali Naci Karacan, "Bizim Fırkanın Acınacak Hali", **İnkılap**, 25 Teşrinisani (Kasım) 1930, s.1.

109 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "Halk Fırkası Perçinleniyor", **İnkılap**, 19 Eylül 1930, s.1.

geleceğe ulaştırması gerektiğinin bir kanıtı diyebiliriz¹¹⁰. Ayrıca Yakup Kadri, Cumhuriyet idaresinin henüz eski rejimden miras kalan bürokratik tortuları tam anlamıyla tasfiye edemediğini vurgularken Türk gençliğinin Cumhuriyetin özüne bir türlü nüfuz edememesini eleştirmiştir¹¹¹.

III. 5. Serbest Cumhuriyet Fırkasının Kendisini Feshetmesi

İnkılap gazetesinde Ali Naci Karacan'ın yazıları dışında, SCF'nin fesih sürecine ilişkin olarak Cumhuriyet gazetesinden Yunus Nadi Abaloğlu'nun, Milliyet gazetesinden Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun, Son Posta gazetesinden M. Zekeriya Sertel'in ve Yarın gazetesinden Arif Oruç'un kaleme aldıkları köşe yazıları tespit edilmiştir. Bu çerçevede Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun hem İnkılap hem de Milliyet gazetelerinde yazılar yayımlayarak süreci farklı basın organları üzerinden değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

Yunus Nadi Abaloğlu, “Nasıl İnfisah Etti?”¹¹², “Fesih Kararının Esbabı Mucibesi Çürüktür!”¹¹³, “S.C. Fırkası Niçin Yaşamadı?”¹¹⁴, “Fırka İnfisahında Müsbet Taraf!”¹¹⁵ ve “Yeni Fırka Fesholundu Diye, Kızmakta Haklı mıyız?”¹¹⁶ başlıklı köşe yazılarını kaleme almıştır. Yunus Nadi, Cumhuriyet gazetesinde kaleme aldığı yazılarında SCF'nin fesih kararını hem siyasi hem de ahlaki açıdan sorgulamıştır. Nadi, fesih için ileri sürülen resmî gerekçelerden ziyade fırkanın teşkilat zafiyeti ve programsızlığı ile açıklamıştır. Yazara göre SCF'nin kapanması, Cumhurbaşkanı'nın konumuyla ya da Gazi'ye muhalefet edilemeyeceği düşüncesiyle temellendirilemez. Nadi'ye göre, asıl sorunun fırkanın belirgin bir program ortaya koyamaması ve muhalefeti ilkesel bir çerçeveye oturtamamasından kaynaklanmaktadır. Fırkanın demagojiye açık bir söylemle hareket ettiğini, mali ve iktisadi vaatlerini somutlaştırmadığını ve

110 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “İnkılâp ve Türk Gençliği”, **İnkılap**, 24 Eylül 1930, s.1.

111 Karaosmanoğlu, **a.g.m.**, s.1.

112 Yunus Nadi Abaloğlu, “Nasıl İnfisah Etti?”, **Cumhuriyet**, 18 Teşrinisani 1930, s.1.

113 Yunus Nadi Abaloğlu, Fesih Kararının Esbabı Mucibesi Çürüktür!”, **Cumhuriyet**, 20 Teşrinisani 1930, s.1.

114 Yunus Nadi Abaloğlu, “S.C.Fırkası Niçin Yaşamadı?”, **Cumhuriyet**, 21 Teşrinisani 1930, s.1.

115 Yunus Nadi Abaloğlu, “Fırka İnfisahında Müsbet Taraf!”, **Cumhuriyet**, 22 Teşrinisani 1930, s.1.

116 Yunus Nadi Abaloğlu, “Yeni Fırka Fesholundu Diye, Kızmakta Haklı mıyız?”, **Cumhuriyet**, 23 Teşrinisani 1930, s.1.

şahıs merkezli bir yapı arz ettiğini savunan Abalıoğlu, bu nedenle SCF'nin kalıcı bir siyasi parti hâline gelemediğini ileri sürmüştür.

M. Zekeriya Sertel, *Son Posta* gazetesinde “Serbest Fırka'nın Hataları”¹¹⁷ ve “Serbest Fırkanın İnfisahı”¹¹⁸ başlıklı köşe yazılarını kaleme almıştır. Sertel'e göre bir siyasi fırkanın kalıcı olabilmesi, belirli fikir temellerine ya da toplumsal sınıflara dayanmasına bağlıdır. Bu dayanaklardan yoksun olan hareketler ise geçici nitelik taşımaya mahkûmdur. SCF'nin programının beyanname düzeyinde kalması, teşkilatlanma eksikliği ve kurumsal bir basın organına sahip olmaması gibi unsurları önemli zafiyetler olarak görmüştür. Bununla birlikte fesih kararını, kamuoyunda büyük beklenti uyandırmış bir siyasi taahhüdün yarıda bırakılması olarak nitelendirmiştir. Fethi Bey'in geri çekilmesini halkın umutlarını boşa çıkaran bir gelişme şeklinde yorumlamıştır. Genel olarak Sertel, SCF'nin yapısal eksikliklerini teslim etmekle birlikte, kapanışını siyasi sorumluluk ve kamu vicdanı açısından olumsuz bir hadise olarak değerlendirmiştir.

Karaosmanoğlu, *Milliyet* gazetesinde yayımlanan “Fesihten Sonra” başlıklı yazısında, SCF'nin kendini feshetmesinin ardından ortaya çıkan siyasi ve fikrî atmosferi değerlendirmiştir. Yazar, öncelikle bir siyasi fırkanın dağılmasının tek başına hürriyet ve muhalefet imkânlarının ortadan kalktığı anlamına gelmeyeceğini vurgulamıştır. Yazar, Cumhuriyet rejiminin esaslarının ve inkılap prensiplerinin şahıslar ya da geçici siyasî teşekküller üzerinden değil, devletin kurumsal yapısı ve millet iradesi üzerinden varlığını sürdürdüğünü ifade etmiştir. Karaosmanoğlu, fesih kararının gerekçelerinin en önemli nedenini partinin teşkilat bakımından yeterli bir olgunluğa erişmemesinden kaynaklandığının altını çizmiştir. Özellikle malî vaatler üzerinden şekillenen bir siyaset anlayışının kalıcı olamayacağını belirtmiştir. Yazar, muhalefetin varlığını kabul etmekle birlikte, muhalefetin sorumluluk, ciddiyet ve program bütünlüğü çerçevesinde yürütülmesi gerektiğini savunmuştur. Karaosmanoğlu'na göre esas mesele, bir fırkanın kapanmasından ziyade, Cumhuriyet rejiminin inkılapçı karakterinin ve siyasî olgunluğunun korunmasıdır¹¹⁹.

117 M. Zekeriya Sertel, “Serbest Fırka'nın Hataları”, *Son Posta*, 23 Teşrinievvel 1930, s.3.

118 M. Zekeriya Sertel, “Serbest Fırkanın İnfisahı”, *Son Posta*, 19 Teşrinisani 1930, s.3.

119 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Fesihten Sonra”, *Milliyet*, 22 Teşrinisani 1930, s.1.

Karacan, SCF'nin kısa süren siyasi ömrünün sona ermesi ve bu sürecin yarattığı etkiler üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda “Ucubenin Ölümü” başlıklı yazısında SCF'nin dört ay gibi kısa bir sürede başarısızlığa uğradığını ve başlangıçta Gazi'nin teşviki ile murakabe (denetim) partisi olarak kurulmasına rağmen kısa sürede kuruluş felsefesinden uzaklaştığını ifade etmiştir. İzmir Mitingi ve Belediye Seçimleri esnasında birtakım grupların istenilmeyen görüntülere neden olduğunu aktarmıştır. Karacan SCF'nin birkaç kez dağılma aşamasına geldiğini ve teşviklerle ayakta kalabildiğini yazmıştır. Fesih beyannamesi ile siyasi sahneden çekilen SCF'nin kendisine inanan binlerce kişiyi sadece “minnettarlık” sözüyle baş başa bıraktığını vurgulamıştır. Kongre dahi toplamadan dağılan bu hareketi halkı basamak yapıp ardından dağılan bir oluşum olarak nitelendirmiştir¹²⁰. Karacan, “Zırva Tevil Götürmez” adlı yazısında ise SCF'nin dağılma sürecini sadece ideolojik ya da örgütsel zafiyet üzerinden değil ayrıca mali skandallar iddiaları üzerinden ele almıştır. Yazar, Fethi Okyar'a yöneltilen suçlamalar arasında, Paris Sefirliği döneminde Duyun-u Umumiye ile ilgili birtakım iddiaların ayrıca SCF'nin kuruluş sürecinde benzer şekilde borsa manipülasyonlarının yaşandığını ifade etmiştir. Fethi Bey'in bu suçlamaları kesin olarak reddetmesine rağmen Karacan bu açıklamaları yeterli bulmamıştır. Yazar, böylesi ağır ithamların yüzeysel açıklamalarla geçiştirilemeyeceği ifade etmiştir¹²¹.

IV. MAXQDA Kodlama Haritası; Ali Naci Karacan ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yazıları

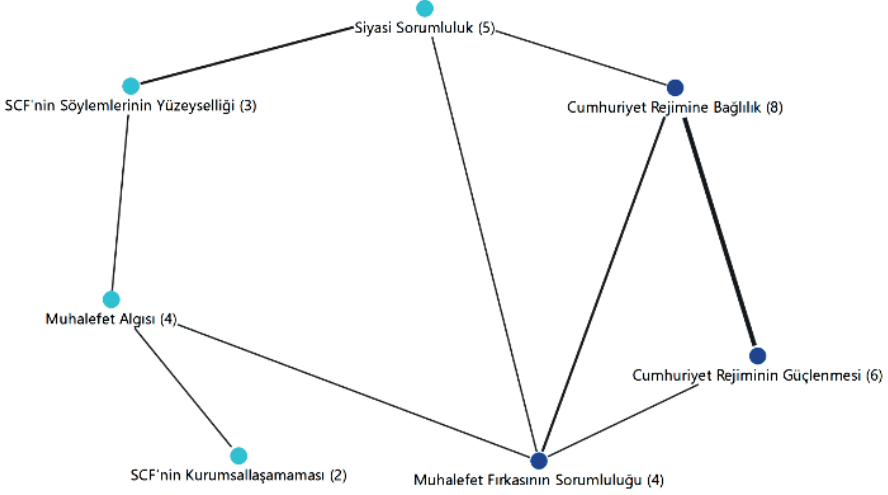
Bu bölümde, Ali Naci Karacan ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun İnkılap gazetesinde kaleme aldıkları köşe yazıları üzerinde yapılan MAXQDA analizinin kodlama haritası ele alınmaktadır. Kodlama haritası, her iki yazarın SCF sürecine dair değerlendirmelerinde öne çıkan tematik yoğunlukları, kavramsal bağlantıları ve bu bağlantıların birbirleri ile kurduğu ilişkileri görsel düzlemde ortaya koymaktadır. Kodlar arasındaki çizgilerin kalınlığı, iki tema arasındaki eşzamanlı vurgunun ne ölçüde sık gerçekleştiğini gösterirken; kodların yanındaki sayılar, temanın yazılar boyunca kaç kez tekrarlandığını ifade etmektedir.

Karaca yazılarında özellikle “Cumhuriyet Rejimine Bağlılık” ve “Cumhuriyet Rejiminin Güçlenmesi” kodları arasında güçlü bir bağ gözlenmektedir. Karaosmanoğlu'nun yazılarında ise “Hürriyet Tartışmaları”, “Liderlik” ve “İnkılabın Korunması” temaları

120 Ali Naci Karacan, “Ucube'nin Ölümü!”, **İnkılap**, 20 Teşrinisani (Kasım) 1930, s.1.

121 Ali Naci Karacan, “Zırva Tevil Götürmez”, **İnkılap**, 25 Kanunuevvel (Aralık) 1930, s.1.

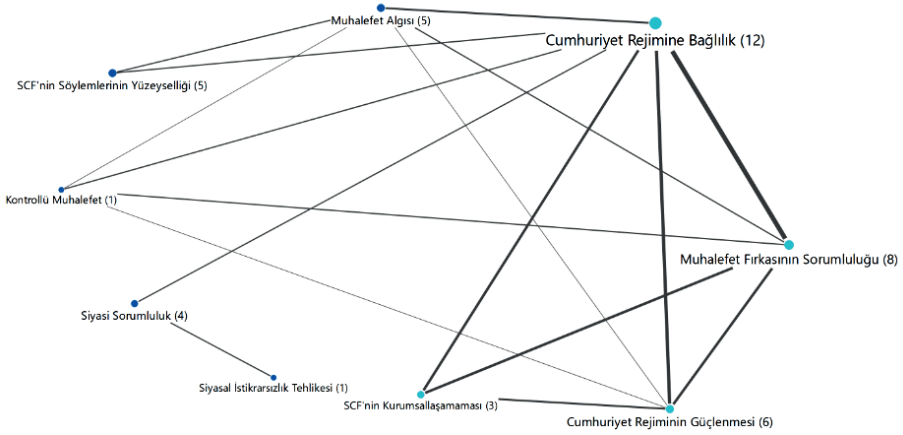
öne çıkmaktadır. Dolayısıyla MAXQDA kodlama haritası hem iki yazarın yazılarındaki içerik yoğunluklarını hem de Cumhuriyet Döneminde muhalefet-iktidar ilişkilerini yukarıdaki tematik kodlar bakımından değerlendirmiştir.

Şekil 2. Ali Naci Karacan'ın Köşe Yazılarında Tematik Kodların İlişki Haritası

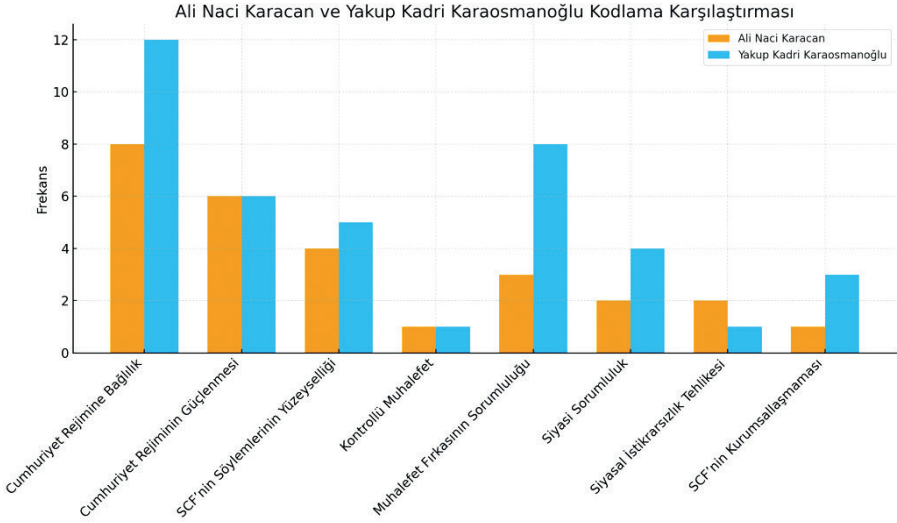
Yukarıdaki Şekil 2'deki ilişki haritası SCF sürecinde Ali Naci Karacan'ın köşe yazılarında öne çıkan tematik kodların birbirleri ile nasıl bağlandığını ve hangi alanlarda yoğunlaştığını göstermektedir. Kodlar arasındaki çizgilerin kalınlığı, temaların aynı metin içinde ne ölçüde ve ne sıklıkta işlendiğini yansıtırken kodların yanındaki sayılar her bir kodun kaç kez atandığını ifade etmektedir. Bu bağlamda en güçlü tematik bağlantının “Cumhuriyet Rejimine Bağlılık” ile “Cumhuriyet Rejiminin Güçlenmesi” arasında kurulmuş olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum Karacan'ın yazılarında Cumhuriyet rejimine sadakatin sadece soyut bir bağlılık olarak değil aynı zamanda rejimin kurumsal ve toplumsal düzlemde güçlendirilmesi gerektiği ile birlikte ele alındığını ortaya koymaktadır. Karacan'ın köşe yazılarında cumhuriyetçi değerlere vurgu, SCF'nin söylemlerinde, hürriyet tartışmaları ve propaganda yöntemleri bağlamında ön plana çıkmıştır. Yazar, bir yandan siyasal çoğunluğun varlığını desteklerken muhalefet partisinin de cumhuriyet rejimine sahip çıkması gerekliliğinin altını çizmiştir. Bu haritada “Cumhuriyet Rejimine Bağlılık” kodunun inkılabın korunma kaygısı ile işlendiğini söyleyebiliriz. Karacan, yazılarında Cumhuriyet'in geleceğinin sadece mevcut kazanımları muhafaza etmekle değil aynı zamanda toplumun gençlik, işçi, esnaf kesimlerinin sürece dahil olarak

yapısal reformlarla güçlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamca Karacan, köşe yazılarında sadece eleştiri aynı zamanda çözüm önerileri de sürmüştür.

Şekil 3. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Köşe Yazılarında Tematik Kodların İlişki Haritası

Şekil 3'teki ilişki haritasında Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun İnkılap gazetesinde kaleme aldığı köşe yazılarında “Cumhuriyet Rejimine Bağlılık” ve Cumhuriyet Rejiminin Güçlenmesi” kodlarının öne çıkması, Karaosmanoğlu'nun siyasi analizlerinde rejimi tartışma dışı bir temel olarak ele aldığını ve tüm gelişmeleri bu ekseninde değerlendirdiğinin bir göstergesidir. Kod dağılımları, Karaosmanoğlu'nun muhalefet algısını da açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda “Muhalefet Algısı” ve “SCF'nin Söylemlerinin Yüzeyselliğini” kodları, onun muhalefet kurumunu meşru kabul etmesi ile birlikte SCF'nin siyasi söylemlerini içerik bakımından yetersiz bulduğunu göstermektedir. Karacan'a göre SCF'nin söylemleri, inkılap ruhunu derinleştirmek yerine teknik eleştiriler ve yüzeysel sloganlarla sınırlı kalmıştır. Bu durum çok partili denemenin toplumsal beklentileri karşılamadığına dair eleştirilerin temelini oluşturmaktadır. Diğer yandan “Muhalefet Fırkasının Sorumluluğu” ve “Siyasal Sorumluluk” kodlarının görece yüksekliğine karşın “SCF'nin Kurumsallaşması” kodu ise muhalefetin başarısızlığının nedenleri arasından sayılmaktadır.

Tablo 1. Ali Naci Karacan ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Köşe Yazılarında Tematik Kodların Karşılaştırılması

132

Tablo 1'de görüldüğü üzere Karacan ve Karaosmanoğlu'nun SCF sürecini farklı açıdan ele almasına rağmen ortak zeminlerde odaklandığı görülmektedir. Yukarıda her iki yazarında siyasal söylemlerdeki benzerlikleri niceliksel olarak Tablo 1'de görünür kılınmıştır. Karacan'nın daha çok SCF'nin söylem ve pratiklerindeki yüzeysellik ile rejimin korunması algısında yoğunlaştığı, Karaosmanoğlu'nun ise muhalefetin sorumlulukları, liderlik tartışmaları ve cumhuriyetin kurumsallaşması üzerinde daha güçlü bir vurgu yaptığını göstermektedir. Buna rağmen her iki yazar da cumhuriyet rejiminin korunmasını ve inkıpların kökleşmesini temel öncelik olarak görmüşlerdir.

SONUÇ

Serbest Cumhuriyet Fırkası, Cumhuriyet döneminde basının siyasal iktidar ile çok partili yaşam arasındaki dengeyi nasıl kurduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu süreç, basının çok partili yaşama yaklaşımını yalnızca siyasal bir tercih olarak değil, aynı zamanda rejimin sürekliliği ve siyasal istikrar kaygısı çerçevesinde ele aldığını ortaya koymaktadır. Nitekim Türk basını, muhalefetin varlığını ilkesel olarak meşru kabul etmekle birlikte, bu muhalefetin sınırlarını inkıplara bağlılık, liderlik sorumluluğu ve toplumsal düzenin korunması ölçütleri üzerinden tanımlamıştır.

SCF'nin kuruluşu, Türk basınında başlangıçta genel olarak temkinli bir destekle karşılanmış ancak partinin İzmir Mitingi'nde geniş kitle hareketlerine sahne olmasıyla birlikte basının

söylemi belirgin biçimde farklılaşmıştır. Bu aşamadan itibaren SCF etrafındaki ilgi, kontrolsüz kitle hareketleri ve propaganda dilindeki ölçsüzlüklerle ilişkilendirilmiş; parti, bir “denetim partisi” olma işlevinden hızla uzaklaştığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Türk basını özelinde İnkılap gazetesi yazarları Ali Naci Karacan ile Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun SCF sürecine dair farklı tonlarda kaleme aldıkları yazılarda ortak bir zeminde bulunduğu görülmektedir. Karacan, SCF’nin söylemlerindeki yüzeysellik, liderlik zaafı ve toplumsal istikrarsızlık riski üzerinde durarak Cumhuriyet rejimine bağlılık ve inkılapların korunması fikrini merkeze almıştır. Karaosmanoğlu ise muhalefetin varlığını demokratik bir gereklilik olarak kabul etmekle birlikte, muhalefetin, rejimi ve inkılapları zayıflatabilecek bir mecraya sürüklenmesine karşı uyarıcı bir tutum benimsemiştir. Her iki yazarın da farklı yaklaşımlarına rağmen, Cumhuriyet’in korunması ve inkılapların kurumsallaşması konusunda ortak bir hassasiyet sergilediği görülmektedir. Bu çerçevede Karacan ve Karaosmanoğlu’nun yazıları, muhalefetin meşruiyeti ile rejimin korunması arasındaki hassas dengeyi açık biçimde yansıtmaktadır. Basın, siyasal çoğulculuğu sınırsız bir özgürlük alanı olarak değil, belirli normlar ve sorumluluklar çerçevesinde ele almış; muhalefeti rejime sadakat ve inkılap ruhuna bağlılık ölçüsünde değerlendirmiştir.

Sonuç olarak SCF’nin kısa ömrü; iktidar, muhalefet ve basın açısından çok partili hayata geçişin zorluklarını ve sınırlılıklarını görünür kılmıştır. Bu süreçte basın, muhalefeti teşvik eden bir aktörden ziyade, onu sınavan, denetleyen ve rejimle uyumlu hâle getirmeye çalışan bir rol üstlenmiştir.

İntihal Taraması

Plagiarism Detection

Bu makale intihal taramasından geçirildi. (<https://intihal.net/>)

This paper was checked for plagiarism. (<https://intihal.net/>)

Etik Beyan

Ethical Statement

Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.

There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article

Açık Erişim Lisansı

Open Access License

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License

KAYNAKÇA

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Fesih Kararının Esbabı Mucibesi Çürüktür!”, **Cumhuriyet**, 20 Teşrinisani 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Fethi Bey Geldi”, **Cumhuriyet**, 14 Eylül 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Fethi Bey’in Nutku”, **Cumhuriyet**, 9 Eylül 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Fırka Ciddi Esaslara İstinat Etmelidir”, **Cumhuriyet**, 5 Teşrinievvel 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Fırka İnfisahında Müsbet Taraf!”, **Cumhuriyet**, 22 Teşrinisani 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Fırka Teşkilatı”, **Cumhuriyet**, 18 Eylül 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “İzmir Hadiseleri”, **Cumhuriyet**, 7 Eylül 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “İzmir Tezahüratı”, **Cumhuriyet**, 6 Eylül 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Nasıl İnfisah Etti?”, **Cumhuriyet**, 18 Teşrinisani 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Önümüzdeki İmtihan!”, **Cumhuriyet**, 4 Eylül 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “S.C. Fırkası Niçin Yaşamadı?”, **Cumhuriyet**, 21 Teşrinisani 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Siyasette Tekâmül”, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1930, s. 3.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Siyasi Terbiye İşi”, **Cumhuriyet**, 15 Ağustos 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Yeni Fırka Fesholundu Diye, Kızılmakta Haklı mıyız?”, **Cumhuriyet**, 23 Teşrinisani 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Yeni Fırkanın Mahiyeti”, **Cumhuriyet**, 4 Teşrinievvel 1930, s. 1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Yeni Fırkanın Umumi Telakkisi”, **Cumhuriyet**, 17 Ağustos 1930, s.1.

Abaloğlu, Yunus Nadi, “Yeni Fırkanın Umumi Telakkisi”, **Cumhuriyet**, 20 Ağustos 1930, s. 1.

Acun, Fatma, “Muhteva Analizi Metodu ve Cumhuriyet Tarihi Araştırmalarında Kullanımı”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C 22, S 1, Ankara 2005, s. 27–50.

Ağaoğlu, Ahmet, **Serbest Fırka Hatıraları**, İletişim Yayınları, İstanbul 2021.

Atay, Falih Rıfki, “Yeni Fırka Doğarken”, **Milliyet**, 17 Ağustos 1930, s. 1.

BCA, 490-1-0-0.435-1804-2, 14.09.1930.

BCA, 490-1-0-0.435-1804-2-28, 14.09.1930.

BCA, 490-1-0-0.435-1804-2-7, 14.09.1930.

BCA, 490-1-0-0.435-1804-2-74-81, 14.09.1930.

Burak, Suat, “Cumhuriyetin İlanından Sonra Türkiye’de İnkılâp Algısı”, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi**, C 1, S 1, 2018, s.31–47.

Dereli, A. B., “MAXQDA: Yaratıcı Veri Analizi Üzerine Notlar”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi**, C 13, S 1, Trabzon 2023, s.149–152.

“Fırka Ordu Değildir”, **Son Posta**, 16 Ağustos 1930, s.1.

Güneş, Günver, “Serbest Cumhuriyet Partisi Döneminde Türk Ocakları ve Siyaset”, **Tarih ve Toplum Dergisi**, C 11, S 65, İstanbul 1999, s.16.

İnkılap, “Bugün Gazinin Yarattığı Büyük Zaferin Yıl Dönümü”, **İnkılap**, 30 Ağustos 1930, s.1.

İnkılap, “Maslat, Meslek”, **İnkılap**, 30 Ağustos 1930, s.1.

Karacan, Ali Naci, “Anarşi”, **İnkılap**, 9 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

Karacan, Ali Naci, “Avrupa’ya Benziyoruz”, **İnkılap**, 8 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

Karacan, Ali Naci, “Bizim Fırkanın Acınacak Hali”, **İnkılap**, 26 Teşrinisani (Kasım) 1930, s.1.

Karacan, Ali Naci, “Faşizm Gibi Bir İdare İstiyoruz”, **İnkılap**, 13 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

Karacan, Ali Naci, “Faşizm Nedir?”, **İnkılap**, 23 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

Karacan, Ali Naci, “Gazi Mustafa Kemal Millî Bir Mefhumdur”, **İnkılap**, 15 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

Karacan, Ali Naci, “Gazi’ye Hürmetsizlik Edilemez”, **İnkılap**, 18 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.

Karacan, Ali Naci, “Güzel İzmir’in Çirkin Manzarası”, **İnkılap**, 10 Eylül 1930, s.1.

Karacan, Ali Naci, “Halk Muztarıptır!”, **İnkılap**, 24 Teşrinisani (Kasım) 1930, s.1.

Karacan, Ali Naci, “İzmir’in Tezahürü”, **İnkılap**, 5 Eylül 1930, s.1.

- Karacan, Ali Naci, “Meşhur Nutuk”, **İnkılap**, 9 Eylül 1930, s.1.
- Karacan, Ali Naci, “Meşrutiyet Hortluyor!”, **İnkılap**, 12 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.
- Karacan, Ali Naci, “Nereye Gidiyoruz?”, **İnkılap**, 11 Teşrinievvel (Ekim) 1930, s.1.
- Karacan, Ali Naci, “Ucube’nin Ölümü!”, **İnkılap**, 20 Teşrinisani (Kasım) 1930, s.1.
- Karacan, Ali Naci, “Zırva Tevil Götürmez”, **İnkılap**, 25 Kanunuevvel (Aralık) 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Bu Muydu?”, **İnkılap**, 8 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Cumhuriyet Fırkası”, **İnkılap**, 2 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Dağın Doğurduğu”, **İnkılap**, 11 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Fesihten Sonra”, Milliyet, 17 Ağustos 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Fethi Bey’e Düşen Büyük Vazife”, **İnkılap**, 4 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Halk Fırkası Perçinleniyor”, **İnkılap**, 19 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Hür İnsan Hür Millet”, **İnkılap**, 20 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Hürriyet İsteriz!”, **İnkılap**, 10 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Hürriyet, İnkılapçının Malıdır”, **İnkılap**, 25 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “İki Lider Arasında”, **İnkılap**, 5 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “İnkılâp ve Türk Gençliği”, **İnkılap**, 24 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Sağ – Sol”, **İnkılap**, 3 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Yakup Kadri Karaosmanoğlu”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt 24, İstanbul 2001, s.232–235.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “Zavallı Fethi Bey”, **İnkılap**, 7 Eylül 1930, s.1.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, **Politikada 45 Yıl**, İletişim Yayınları, İstanbul 2016.
- Koçak, Cemil, **Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İletişim Yayınları, İstanbul 2006.
- Okyar, Ali Fethi, **Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu, Nasıl Feshedildi?**, Ketebe Yayınevi, İstanbul 2019.

Oruç, Arif, “Hakikat Budur!”, **Yarın**, 22 Ağustos 1930, s. 1-2.

Oruç, Arif, “Halk Fırkası Matbuatının Bugünkü Hali Bir Hayli Gariptir”, **Yarın**, 18 Ağustos 1930, s. 1-2.

Oruç, Arif, “İzmir’de”, **Yarın**, 6 Eylül 1930, s. 1-2.

Oruç, Arif, “Milleti Yok Yere İncitmekten Tevakkî Edilmek Lazımdır!”, **Yarın**, 9 Eylül 1930, s. 1-2.

Oruç, Arif, “Muterizlerin Tarizleri”, **Yarın**, 16 Eylül 1930, s. 1-2.

Oruç, Arif, “Müdahaleler!”, **Yarın**, 21 Eylül 1930, s. 1-2.

Oruç, Arif, “Şahsiyat Yok!”, **Yarın**, 23 Ağustos 1930, s. 1-2.

Özcan, Elifnur, **Ali Naci Karacan’ın Yayımladığı Politika ve İnkılap Gazetelerinin Serbest Fırka Tartışmalarındaki Rolü (1929–1931)**, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2021.

R. Sak, İ. T. Ş. Sak, Ç. Ö. Şendil ve E. Nas, “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, **Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi**, C 4, S 1, Kocaeli 2021, s.227–256.

Sadak, Necmeddin Sadık, “Dikkat!”, **Akşam**, 14 Teşrinievvel 1930, s. 1.

Sadak, Necmeddin Sadık, “Fırkaların Mahiyeti ve Manası”, **Akşam**, 15 Teşrinievvel 1930, s. 1.

Sadak, Necmeddin Sadık, “Muhalefetsiz Bir Cumhuriyetin Tasavvuru Kabil Değildir!”, **Akşam**, 13 Eylül 1930, s. 1.

Samur, Mustafa ve Adnan Sofuoğlu, “Karikatürlerde Serbest Cumhuriyet Fırkası”, **Atatürk Yolu Dergisi**, S 73, Ankara 2023, s.321–347.

Samur, Mustafa ve Adnan Sofuoğlu, **Türk Millî Basında ve Karikatürlerde Serbest Cumhuriyet Fırkası**, Berikan Yayınları, Ankara 2023.

Sertel, M. Zekeriya, “Bizde ve Onlarda Hürriyet”, **Son Posta**, 16 Eylül 1930, s. 3.

Sertel, M. Zekeriya, “Bu İntihabata Kanuni Denebilir mi?”, **Son Posta**, 16 Teşrinievvel 1930, s. 3.

Sertel, M. Zekeriya, “Bu Milletin İstirabına Kim Cevap Verecek”, **Son Posta**, 16 Teşrinievvel 1930, s. 3.

Sertel, M. Zekeriya, “Fethi Beyin Yeni Fırkası”, **Son Posta**, 10 Ağustos 1930, s. 3.

Sertel, M. Zekeriya, “Hükümet Kanunu Bozamaz”, **Son Posta**, 9 Teşrinievvel 1930, s. 3.

- Sertel, M. Zekeriya, “Hürriyeti Anarşi Zannediyorlar”, **Son Posta**, 15 Eylül 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “Hüsnü Niyet ve Menfaati Memleket”, **Son Posta**, 13 Ağustos 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “İntihabata Müdahale Cumhuriyet Fenaliktir”, **Son Posta**, 8 Teşrinievvel 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “İrtica Kimler Yapıyor?”, **Son Posta**, 13 Teşrinievvel 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “İzmir’deki Hadiselerin Hakiki Sebebi”, **Son Posta**, 8 Eylül 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “Serbest Fırka’nın Hataları”, **Son Posta**, 23 Teşrinievvel 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “Serbest Fırkanın İnfisahi”, **Son Posta**, 19 Teşrinisani 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “Üçüncü Bir Fırkaya İhtiyaç Vardır.”, **Son Posta**, 16 Ağustos 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “Üçüncü Bir Fırkaya İhtiyaç Yok mu?”, **Son Posta**, 25 Ağustos 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “Yeni Fırka Sağ mıdır? Sol mudur?”, **Son Posta**, 15 Ağustos 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “Yeni Fırka Şimdi Kuvvetlendi”, **Son Posta**, 13 Eylül 1930, s. 3.
- Sertel, M. Zekeriya, “Yeni Fırkanın Manası”, **Son Posta**, 11 Ağustos 1930, s. 3.
- Soydan, Mahmut (Siirt Mebusu), “Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin Yeni Fırka...”, **Milliyet**, 11 Ağustos 1930, s. 1.
- Soydan, Mahmut (Siirt Mebusu), “Ciddi ve Samimi Olalım”, **Milliyet**, 21 Ağustos 1930, s. 1.
- Soydan, Mahmut (Siirt Mebusu), “Hakikati Unutmayalım”, **Milliyet**, 24 Ağustos 1930, s. 1.
- Soydan, Mahmut (Siirt Mebusu), “Yeni Fırka Etrafında”, **Milliyet**, 18 Ağustos 1930, s. 1.
- Soydan, Mahmut (Siirt Mebusu), “Yeni Safha”, **Milliyet**, 16 Ağustos 1930, s. 1.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, **Cumhuriyet Arşivi (BCA)**, 490-1-0-0.435-1804-2, 14.09.1930.
- Tanju, Sadun, **Doludizgin**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

ALİ NACİ KARACAN VE YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU'NUN
KALEMİNDEN İNKILAP GAZETESİNDE SERBEST CUMHURİYET FIRKASI

Tunaya, Tarık Zafer **Türkiye’de Siyasi Partiler: 1859–1952**, Arpa Yayınları, İstanbul 1992.

Turan, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi, Yeni Türkiye’nin Oluşumu (1923–1938)**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1995.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), Zabıt Ceridesi, C 21, Devre 3, Birleşim 84, 2 Ekim 1930, s.34.

Yarın, 17 Kasım 1930, s.1.

Yetkin, Çetin, **Atatürk’ün Başarısız Demokrasi Devrimi: Serbest Cumhuriyet Fırkası**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1997.

